

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Кафедра публічного права і загальної теорії права

Магістерська робота

освітній ступінь - магістр

на тему: «**ПОЧАТКОВІ ЕТАПИ ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА
ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ПОНЯТТЯ, МЕТА, ЗНАЧЕННЯ**»

Виконав: студент 2-го року
навчання
Спеціальності
081 Право

Сидорович Михайло-Лев
Русланович

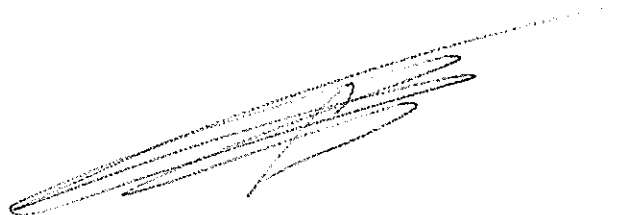
Керівник Лобач Ольга
Михайлівна,
кандидат юридичних наук,
доцент

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Магістерська робота захищена з
оцінкою _____

Секретар ЕК _____
«__» _____ 2023 р.

Київ 2023

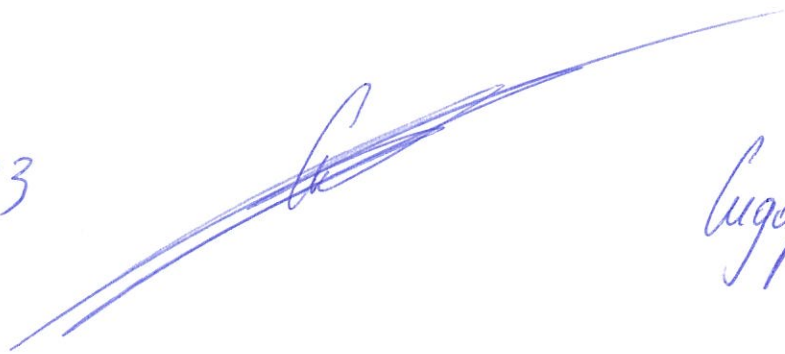

Декларація академічної доброчесності

Я, Сидорович Михайло-Лев Русланович, студент
2 року навчання магістерської програми за спеціальністю
"Право" факультету правничих наук НаУКМА підтверджую
такі:

- комісія моєю магістерською роботою на тему "Погляди
етапи процедури банкрутства юридичних осіб: поняття,
мета, значення" відриває вимоги академічної
доброчесності та не містить порушень, передбачених
п. 3.1. Положення про академічну доброчесність здобувачів
освіти НаУКМА, зі змістом якого я ознайомлений;
- я заявляю, що подана мною для перевірки електронна
версія роботи є ідентичною її друкованій версії.

10.05.2023

Сидорович М.-Л.Р

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	с.4
ВСТУП	с.5
РОЗДІЛ 1. ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО – ПЕРВИННИЙ ЕТАП ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА	с.9
1.1. Підстави для відкриття провадження у справі про банкрутство	с.9
1.2. Заява про відкриття провадження у справі про банкрутство:	с.15
1.2.1. Заява кредитора.....	с.15
1.2.2. Заява боржника.....	с.20
1.3. Правові наслідки розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство	с.23
1.3.1. Відмова у прийнятті заяви.....	с.23
1.3.2. Повернення, відкликання заяви.....	с.24
1.3.3. Відкриття провадження у справі про банкрутство.....	с.25
РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕДУРА РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ – ЕТАП ВИХНАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОЇ КОНЦЕПЦІЇ СПРАВИ ПРО БАНКРУТСТВО	с.32
2.1. Процедура розпорядження майном.....	с.32
2.1.1. Поняття, мета, характеристика, значення.....	с.32
2.1.1. Характеристика суб'єктного складу процедури.....	с.36
2.2. Практичні аспекти формування реєстру вимог кредиторів.....	с.37
2.3. Завершення процедури розпорядження майном боржника за рішенням представницьких органів кредиторів у справі про банкрутство.....	с.45
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПОЧАТКОВИХ ЕТАПАХ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ	с.56
3.1. Недоліки правового регулювання та пропозиції з його удосконалення на етапі відкриття провадження у справі про банкрутство	с.56
3.2. Недоліки правового регулювання та пропозиції з його удосконалення під час здійснення процедури розпорядження майном.....	с.59
ВИСНОВКИ	с.68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	с.70

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

КУзПБ – Кодекс України з процедур банкрутства

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України

ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України

КАС України – Кодекс адміністративного судочинства України

ВСТУП

Актуальність обраної для дослідження теми обумовлюється наявністю як теоретичних, так і практичних проблем правозастосування на початкових етапах процедури банкрутства¹ юридичних осіб. Ці етапи охоплюють два послідовні юридичні процеси – відкриття провадження у справі про банкрутство та процедуру розпорядження майном боржника.

Як юридичне явище «відкриття провадження у справі про банкрутство» в чинному законодавстві про банкрутство представлено вичерпним переліком процесуальних компонентів-наслідків розгляду господарським судом заяви ініціатора відкриття провадження у справі про банкрутство: прийняття заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство; відмова у прийнятті зазначеної заяви; залишення заяви без руху; повернення, відкликання заяви; і власне відкриття провадження у справі про банкрутство, якщо для застосування відмови, залишення заяви без руху тощо немає підстав.

Важливість цього етапу справи є очевидною. Відкриття провадження у справі про банкрутство боржника – юридичної особи відбувається за заявою ініціюючого кредитора (кредиторів) чи самого боржника. Для ініціюючого кредитора – це можливість (правовий спосіб) захистити свої майнові інтереси, порушені боржником невиконанням зобов'язання, й отримати задоволення своїх вимог від боржника в процедурі його банкрутства. Для боржника ж передусім відкривається можливість відновити свою платоспроможність (в різні способи) і не втратити статус суб'єкта права, а крайнім варіантом для нього є визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів – в такому разі боржник в більшості випадків втрачає все своє майно (воно йде на задоволення вимог кредиторів) та статус суб'єкта права (із виключенням його як юридичної особи з відповідних державних реєстрів). При цьому, на відміну від адміністративного,

¹ Словосполучення «Процедура банкрутства» використовується як узагальнюючий термін і по суті означає справу про банкрутство

цивільного чи загального господарського судочинства, відкриття провадження у справі про банкрутство супроводжується не лише дотриманням формальних процесуальних вимог, але і дослідженням судом ознак неплатоспроможності боржника як підстави для відкриття провадження у справі, при цьому виявлення цих ознак за чинним законодавством є доволі проблемним. Ця та інші проблеми цього етапу вказують на **актуальність** теми дослідження.

Процедура розпорядження майном боржника – цей наступний етап справи про банкрутство фактично є підготовчою роботою задля врегулювання майнових боргових відносин в тих процедурах банкрутства, які будуть запроваджуватися щодо боржника в майбутньому (санація, ліквідація) за рішенням колегіального органу (збори кредиторів) або за рішенням суду (перехід від санації до ліквідації у визначених законом випадках). На відміну від процедур санації та ліквідації процедура розпорядження майном є обов'язковою, оскільки її призначенням є створення умов переходу до вищезазначених наступних судових процедур щодо боржника, але цей процес переходу не позбавлений різноаспектних проблем, що також обумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Актуальність дослідження за обраною темою підтверджується і проаналізованою нами судовою практикою. В практичному аспекті маємо зазначити про те, що окремі питання права неспроможності, дотичні до теми цього дослідження, які науковці та практикуючі юристи обговорюють протягом тривалого періоду, лишаються досі невирішеними, а правозастовча практика щодо них досі не сформована або ж неоднозначна.

Усе зазначене підводить нас до висновку про необхідність удосконалення правового регулювання розглянутих в роботі початкових етапів процедури банкрутства.

Проблемні питання початкових етапів процедури банкрутства юридичних осіб були предметом численних наукових досліджень та обговорень науковців як до, так і після ухвалення Кодексу України з процедур банкрутства, які стали теоретичною основою цього дослідження. Серед авторів таких наукових

досліджень слід назвати Т. М. Бервенову, О. П. Білько, І. А. Бутирську, Г. Вудуда, Л. Грабован, С. М. Грудницьку, А. Данілова, О. М. Маліневського, С. В. Мінковського, Б. М. Полякова, Р. Б. Полякова та інш.

Дослідницьке питання: Які юридичні проблеми можуть виникати під час відкриття провадження у справі про банкрутство та під час здійснення процедури розпорядження майном боржника у провадженні про банкрутство?

Мета дослідження: розкрити проблемні питання відкриття провадження у справі про банкрутство та здійснення процедури розпорядження майном боржника.

Завдання дослідження:

- визначити осіб, які володіють правом ініціювати відкриття провадження у справі про банкрутство, а також виокремити теоретичні та практичні аспекти реалізації ними такого права;
- виокремити окремі юридичні процедури, які здійснюються під час відкриття провадження у справі про банкрутство;
- проаналізувати усі процесуальні наслідки подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство та окреслити підстави для їх настання;
- визначити поняття, мету та правову природу процедури розпорядження майном боржника, її функціональне призначення в процедурі банкрутства;
- висвітлити порядок виявлення конкурсних кредиторів в процедурі розпорядження майном боржника та проблеми, що виникають під час їх виявлення на прикладах судової практики;
- з'ясувати функціональне призначення попереднього засідання господарського суду в провадженні у справі про банкрутство та виокремити юридичні проблеми затвердження реєстру вимог кредиторів;
- висвітлити окремі проблеми, пов'язані із визначенням наступної стадії в процедурі банкрутства, та показати роль колегіальних органів кредиторів під час

вирішення питання переходу від процедури розпорядження майном боржника до процедур санації чи ліквідації.

- проаналізувати прикладні проблеми, які постають під час відкриття провадження у справі про банкрутство з перспективи захисту інтересів як боржника, так і кредитора та запропонувати шляхи їх вирішення;
- висвітлити юридичні прогалини та інші недоліки правового регулювання процедури розпорядження майном та дійти до висновку про нормативне або правозастосовче їхнє усунення.

Об`єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються під час відкриття провадження у справі про банкрутство, переходу та здійснення процедури розпорядження майном боржника.

Предметом дослідження є правове регулювання відкриття провадження у справі про банкрутство та процедури розпорядження майном боржника.

Під час написання роботи нами будуть використовуватися такі наукові методи: *епістеміологічний, гносеологічний, аналітичний метод*, а також *системно-структурний метод дослідження*.

РОЗДІЛ 1

ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО – ПЕРВИННИЙ ЕТАП ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА

1.1. Підстави для відкриття провадження у справі про банкрутство

Підстави для відкриття провадження у справі про банкрутство представлені у Кодексі України з процедур банкрутства матеріальними нормами (ті, що характеризують неплатоспроможність боржника) та процесуальними нормами (ті, які надають особі право на звернення до господарського суду з метою відкриття щодо боржника провадження у справі про банкрутство).

В цій роботі розглядатимуться процесуальні підстави та пов'язані з ними проблеми правового регулювання.

Втім, для повноти картини вкажемо на окремі проблеми щодо матеріальних норм КУзПБ. Так, дослідники ще до уведення КУзПБ в дію (21 жовтня 2019 року) звернули увагу, що на відміну від попереднього Закону про банкрутство встановлення ознак неплатоспроможності боржника за чинним КУзПБ є дуже ускладненим. В Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом» ознаки неплатоспроможності боржника були чітко визначені в одній статті (ст. 10), а наявність сукупності цих ознак (безспірність вимог ініціюючого кредитора; розмір заборгованості (безспірних вимог) ініціюючого кредитора не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати; факт прострочення боржником виконання грошових зобов'язань чи сплати обов'язкових платежів протягом більш як три місяці) дозволяла кредитору реалізувати його право звернення до господарського суду з заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника [1]. За КУзПБ же з'ясування кола матеріально-правових підстав для порушення провадження у справі про банкрутство за заявою кредитора потребує одночасного застосування низки норм КУзПБ, зокрема,

статей 8, 34, 39. На цей суттєвий недолік КУзПБ та інші вказав суддя І. Вечірко, досліджуючи порядок реалізації права особи на звернення до господарського суду з вищевказаною заявою. Так, співставляючи назву статті 8. Юрисдикція, підсудність, підстави для відкриття провадження у справі про банкрутство з її змістом, він доходить висновку, що ця стаття взагалі не має посилання на будь-які підстави для відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою кредитора [2, с. 19-20]. Підтримуючи наведену критику І. Вечірка, з свого боку зазначимо, що наведені норми КУзПБ, не відповідають принципу правової визначеності, а це ускладнює для кредиторів боржника можливість захисту своїх прав та майнових інтересів, позначається на відправленні правосуддя тощо.

Право на звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство мають боржник, кредитор (ст. 8 КУзПБ) [3].

Відповідно до статті 1 КУзПБ «боржник – це юридична особа або фізична особа, у тому числі фізична особа - підприємець, неспроможна виконати свої грошові зобов'язання, строк виконання яких настав».

Цією ж статтею КУзПБ визначено й поняття «кредитор - юридична або фізична особа, а також контролюючий орган, уповноважений відповідно до Податкового кодексу України здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень, та інші державні органи, які мають вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, які мають підтверджені у встановленому порядку документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника» (ст. 1 КУзПБ) [3].

КУзПБ класифікує кредиторів на:

- ініціюючих – ті, що подають заяву до господарського суду про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника (п. 2¹ Прикінцевих та перехідних положень КУЗПБ). Якщо провадження судом відкрито, ці кредитори набувають статусу конкурсних у відповідності до реєстру вимог кредиторів, що затверджується судом в попередньому засіданні в процедурі розпорядження майном боржника;
- конкурсних - їх вимоги до боржника виникли до відкриття провадження в зазначеній справі та не є забезпеченими заставою майна боржника;
- забезпечених – їх вимоги забезпечені заставою майна боржника;
- поточних – їх вимоги до боржника виникають після відкриття провадження у справі про банкрутство (ст. 1 КУЗПБ) [3].

Слід одразу наголосити, що дефініції термінів «боржник» та «кредитор», подані законодавцем у КУЗПБ, дещо відрізняються від усталених дефініцій цих термінів у зобов'язальному праві. Так, відповідно до статті 510 ЦК України, сторонами у зобов'язанні є боржник і кредитор. Згідно із статтею 509 ЦК України, зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [4]. Аналогічне правове регулювання зобов'язання міститься і в Господарському кодексі України (ст. 173) [5].

В. І. Борисова, І. В. Спасібо-Фатєєва та В. Л. Яроцький визначають суб'єктами зобов'язання його сторони: правомочну сторону - кредитора і зобов'язану сторону - боржника [6, с.6].

Так, з аналізу дефініції кредитора відповідно до КУЗПБ незрозумілою залишається нормопроектувальна мета настільки широкого визначення, адже правовою підставою кредиторських вимог в межах провадження у справі про банкрутство є саме грошове зобов'язання, тому ми вбачаємо що законодавча

дефініція терміну «кредитор» відповідно до КУзПБ переобтяжена переліком суб'єктів, які можуть заявляти свої вимоги в межах справи про банкрутство.

Слід також наголосити, що Закон «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» містив дещо лаконічнішу дефініцію терміну «кредитор», відповідно до якої кредитор – це «юридична або фізична особа, а також органи доходів і зборів та інші державні органи, які мають підтвержені у встановленому порядку документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника».

З огляду на зазначене, вважаємо, що для мети правового регулювання КУзПБ коректним визначення поняття «кредитор» є таке: «фізична або юридична особа, що володіє правом вимоги за грошовим зобов'язанням до боржника, який неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед такою фізичною або юридичною особою, строк виконання яких настав».

Запропонована дефініція, на наш погляд, є більш узгоджена із зобов'язальним правом, а також встановлює вужчі рамки регулювання саме для мети КУзПБ, при цьому в повному обсязі охоплює мету його правового регулювання.

Встановивши недоліки дефініції кредитора відповідно до КУзПБ, слід також зупинити увагу на критиці визначення поняття «боржник».

Так, основною ознакою легального визначення боржника відповідно до КУзПБ в порівнянні із зобов'язальним правом є ознака неплатоспроможності такого боржника.

Варто наголосити, що на думку Г. Ф. Шершеневича, неплатоспроможність - це завжди лише припущення про те, що в боржника недостатньо майна для погашення грошових вимог кредиторів. Оскільки призупинення платежів може бути викликане й іншими причинами [7, с. 75-80, 8, с. 1].

Отже, цілком логічно припустити, що під час прийняття заяви ініціюючого кредитора та до моменту відкриття провадження, юридичний статус боржника відповідно до його легального визначення є відносним, оскільки

неплатоспроможність такого боржника лише припускається кредитором та має бути підтвердженим судом шляхом відкриття провадження про банкрутство.

Водночас, ми можемо припустити, що відсутність законодавчо закріпленого окремого статусу потенційного боржника у справі про банкрутство зумовлено потребою не переобтяжувати КУЗПБ надмірним юридичним формалізмом, адже теорія конкурсного права вже давно дійшла до висновку про неплатоспроможність як припущення, яке необхідно ще довести, а не як достеменний факт.

Окремим дискусійним питанням щодо терміну «боржник» було питання обмеження суб'єктного складу боржників, щодо яких може бути порушено справа про банкрутство.

Так, відповідно до чинної редакції КУЗПБ, а саме ч. 4 ст. 2, провадження у справах про банкрутство боржників - казенних підприємств, державних некомерційних підприємств та бюджетних установ, а також санація таких боржників до відкриття провадження у справі про банкрутство не допускаються.

Водночас, до сьогоднішнього дня продовжується дискусія щодо банкрутства неприбуткових організацій.

Одним із найбільших прихильників повного виключення неприбуткових організацій з під дії КУЗПБ є видатний науковець у сфері банкрутства – Б. М. Поляков, який стверджує, що застосування ліквідації до неприбуткових організацій є несправедливим, оскільки в такий спосіб буде обмежено її право на заняття основною некомерційною діяльністю, через те, що дана організація здійснювала частину своїх функцій як додаткову комерційну діяльність. Щодо застосування процедури санації Б.М. Поляков взагалі задається питанням у її доречності, оскільки як можна фінансово оздоровлювати організацію, якщо вона є неприбутковою? [9; 10, с.89].

Ми не можемо погодитись із думкою Б. М. Полякова, оскільки вважаємо її необґрунтованою та такою, яка не бере до уваги практичні аспекти здійснення підприємницької діяльності в Україні.

Так, ми вбачаємо цілковиту доцільність застосування процедури банкрутства до неприбуткових організацій. По-перше, неприбуткові організації отримують кошти від різних контрагентів, це можуть бути як гранти, позики, кредити, так і багато інших джерел походження коштів. Відтак, виведення неприбуткових організацій з-під дії КУзПБ призведе до того, що неприбутковим організаціям фактично буде оголошена індульгенція по їх грошових зобов'язаннях, що неодмінно призведе до численних зловживань. По-друге, в Україні значно поширена практика, коли неприбуткові організації, наприклад, громадські організації, що надають певні послуги, фактично здійснюють підприємницьку діяльність, юридично оформлюючи плату за послуги як членські внески. По-третє, незрозумілою є теза про неможливість фінансового оздоровити неприбуткову організацію, оскільки знаходження інвестора, який або на благодійних засадах погасить борги такої неприбуткової організації, або ж, наприклад, реорганізує неприбуткову організацію в підприємницьке товариство, вирішить питання неплатоспроможності боржника та забезпечить виконання грошових зобов'язань такого боржника.

Водночас в українському законодавстві існує колізія щодо вищенаведеного питання. Так, відповідно до ч. 3 ст. 209 ГК України суб'єктом банкрутства (банкрутом) може бути лише суб'єкт підприємницької діяльності [5].

Так, згідно із ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання» громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, основною метою якого не є одержання прибутку. І навіть при тому, що відповідно до статті 21 цього Закону громадське об'єднання зі статусом юридичної особи має право здійснювати відповідно до закону підприємницьку діяльність безпосередньо, якщо це передбачено статутом громадського об'єднання, з метою оптимізації податків, практика прозорого здійснення підприємницької діяльності громадськими об'єднаннями в Україні є мінімальною [11].

Отже, громадське об'єднання зі статусом юридичної особи, яке не здійснює підприємницьку діяльність, не може бути банкрутом відповідно до ГК України і одночасно відсутні будь-які обмеження щодо цього в КУзПБ. Як правильно зазначає Р. Б. Поляков, КУзПБ є спеціальним нормативно-правовим актом щодо ГК України [9, с.89], відтак конкуренція норм вирішується на користь позиції про можливість банкрутства неприбуткових підприємств.

Отже, процесуальною підставою для відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи є заява боржника або кредитора. Водночас, існують різні процесуальні наслідки подання такої заяви про відкриття провадження у справі, про що детальніше йтиметься в наступних підрозділах цього розділу.

1.2. Заява про відкриття провадження у справі про банкрутство

Відповідно до статті 34 КУзПБ обов'язковими вимогами, яким повинна відповідати заява про відкриття провадження у справі про банкрутство, що подається як кредитором, так і боржником, є найменування суду, до компетенції якого підлягає розгляд справи про банкрутство, інформація про особу боржника, інформація про особу ініціюючого кредитора, виклад обставин, що є підставою для відкриття справи про банкрутство та перелік додатків.

Водночас КУзПБ містить спеціальні процесуальні вимоги окремо для заяв боржника та заяв кредитора (ініціюючого кредитора), що зумовлює окремі практичні аспекти, які необхідно враховувати обом особам при поданні заяви, про що йтиметься далі.

1.2.1. Заява кредитора

Стаття 34 КУзПБ визначає загальні процесуальні вимоги до заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, зокрема, встановлює, що заява

ініціюючого кредитора обов'язково повинна містити такі відомості / документи як: докази сплати судового збору; документ, що посвідчує повноваження представника (у разі якщо заяву підписує представник); докази авансових платежів арбітражному керуючому за три місяці відповідно до встановлених мінімальних розмірів такої винагороди; докази направлення боржнику копії заяви та додатків до неї; відомості про розмір вимог кредитора до боржника із зазначенням окремо розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає сплаті.

Окрім зазначеного, у випадку, якщо ініціюючим кредитором виступає Державна податкова служба України або інший контролюючий орган, що відповідає за обов'язкові платежі до бюджетів України, такий орган зобов'язаний додати до заяви докази вжиття заходів щодо стягнення (погашення) податкового боргу або іншої заборгованості у встановленому законодавством порядку.

Одним із основних «каменів спотикання» ініціюючого кредитора під час подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство є належне правове обґрунтування відсутності спору про право щодо заявлених кредиторських вимог (іншими словами безспірність вимог, які кладуться в основу заяви ініціюючого кредитора). Відповідно до статті 36 КУзПБ боржник має право подати відзив на заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство до дати проведення підготовчого засідання. У такому відзиві боржник часто наводить свої міркування щодо спірності вимог ініціюючого кредитора, як щодо підстав виникнення таких кредиторських вимог, так і щодо їх розміру.

Слід наголосити, що відповідно до частини 6 статті 39 КУзПБ суд відмовляє у відкритті провадження у справі про банкрутство у разі наявності спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження, відтак наявність у ініціюючого кредитора обґрунтованої правової позиції щодо відсутності спору про право є істотним фактором, який впливає на майбутнє усієї справи про банкрутство.

Водночас слід наголосити, що ні КУзПБ, ні жоден інший нормативно-правовий акт не містить чіткої дефініції спору про право, яку господарський суд може застосовувати при вирішенні питання про відкриття чи відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство. Відсутність такого визначення мотивована тим фактом, що визначення ознак наявності чи відсутності спору про право, так само як і впливу будь-яких спірних питань на відкриття провадження, природньо та обґрунтовано припадає на дискрецію самого суду.

Так, визначальним судовим рішенням у питанні встановлення спору про право є Постанова Верховного Суду від 15 жовтня 2020 року у справі № 922/1174/20, у якій суд наголосив на тому, що спір про право - це «формально визнана суперечність між суб'єктами цивільного права, що виникла за фактом порушення або оспорювання суб'єктивних прав однією стороною цивільних правовідносин іншою і яка потребує врегулювання самими сторонами або вирішення судом» [12].

Важливою правовою позицією, яку наводить Верховний Суд у вищенаведеній постанові, є надання категорії «спору про право» сутнісного значення замість вузького технічного, що означає що господарський суд, ухвалюючи рішення про відкриття провадження у справі про банкрутство повинен дослідити юридичні факти, що пов'язані із правовідносинами, на підставі яких виникли грошові зобов'язання, а не керуватися виключно незгодою боржника із заявленими кредиторськими вимогами. Окрім цього, надзвичайно важливою правовою позицією, яку констатував Верховний Суд, є вплив рішення в позовному провадженні на подання заяви про визнання кредиторських вимог. Так, Верховний Суд продовжив вже сталу судову практику та вказав, що відсутність рішення в позовному провадженні, яке б підтверджувало кредиторські вимоги, не є обов'язковим критерієм, який повинен бути врахований при визначенні наявності чи відсутності спору про право, знову ж таки, з огляду на сутнісний, а не формальний, зміст самого поняття «спору про право» [12].

Отже, факторами, які однозначно допоможуть уникнути ініціюючому кредитору визнання господарським судом наявності спору про право, є вчинення боржником дій, які фактично підтверджують визнання боргу, таких як, наприклад, часткове погашення заборгованості, направлення боржником листа з проханням розстрочити чи відстрочити виконання грошового зобов'язання, підписання акту звірення взаємних розрахунків, відповідь на лист-претензію із визнанням наявності заборгованості.

В той же час найчастіше ключовим питанням при визначенні наявності чи відсутності спору про право є подання боржником позову про визнання договору, на підставі якого виникли кредиторські вимоги, недійсним.

Дійсно, відповідно до статті 216 ЦК України недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю, відтак очевидним є висновок і про недійсність підстав для виникнення кредиторських вимог за таким недійсним договором.

Слід також наголосити, що сам факт подання позову про визнання договору, на підставі якого виникли кредиторські вимоги, недійсним не може вважатися безумовним свідченням наявності спору про право.

Так, Верховний Суд у своїй постанові від 02 лютого 2021 року у справі № 922/2503/20 встановив, що як убачається із Єдиного державного реєстру судових рішень, ухвалою Держинського районного суду міста Харкова від 21.10.2020 відкрито провадження в цивільній справі за позовом боржника до ініціюючого кредитора про визнання договорів недійсними. При цьому ініціюючий кредитор звернувся до Господарського суду Харківської області з заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника у серпні 2020, тобто після звернення боржника з позовом до Держинського районного суду міста Харкова про визнання недійсними договорів на підставі яких кредитор вважає, що у боржника виникли зобов'язання щодо оплати [13].

Отже, Верховний Суд правильно дійшов до висновку про наявність спору про право саме в здійсненні часового аналізу позовного провадження та справи

про банкрутство з огляду на раніше подання саме позову. Проте, на жаль, доводиться констатувати, що господарські суди першої інстанції не завжди встановлюють наявність чи відсутність спору про право, керуючись вищенаведеною позицією Верховного Суду. Так, наприклад, Господарський суд Львівської області відмовив у відкритті провадження у справі про банкрутство з огляду на те, що 01.12.2022 боржник подав позов про визнання договорів, що стали підставою для виникнення кредиторських вимог ініціюючого кредитора, навіть при тому, що заява про відкриття провадження у справі про банкрутство надійшла до суду 21 липня 2022 року, тобто майже п'ять місяців перед поданням такого позову [14]. Варто зазначити, що така практика судів першої інстанції не лише суперечить усталеній практиці суду касаційної інстанції, але і відкриває вікно процесуальних зловживань для недобросовісних боржників.

Водночас спірним питанням є юридичні наслідки щодо кредиторських вимог, які виникли на підставі правочину, що був визнаний недійсним, проте товари/роботи/послуги були прийняті боржником в повному обсязі та без жодних претензій.

Так, з одного боку, відповідно до статті 216 ЦК України такі кредиторські вимоги не повинні були бути визнані з огляду на недійсність самої підстави для виникнення таких вимог. З іншого боку, в національній судовій практиці за останні роки значно поширилося застосування принципу *venire contra factum proprium* (принцип заборони суперечливої поведінки), який впливає із такого загального принципу цивільного права як добросовісність. Суперечливою можна вважати поведінку учасника судового процесу, яка містить протиріччя та характеризується, зокрема, такими його діями, що не відповідають попереднім заявам, містять взаємовиключні позиції та свідчать про недобросовісне користування процесуальними правами [15].

Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 16 листопада 2021 року у справі № 904/2104/19 констатувала, що визнаючи факт існування своїх зобов'язань за укладеним ним договором поруки та їх припинення по закінченню

преклюзивного строку згідно із ч. 4 ст. 559 ЦК України, боржник діяв недобросовісно, заперечуючи в цілому факт перерахування Банком коштів за кредитним договором позичальнику та стверджуючи про неповноту наданих Банком доказів у справі про банкрутство щодо перерахування спірної суми грошових коштів. Зазначені висновки судів є помилковими і суперечать основному змісту мотивувальних частин рішень судів першої та апеляційної інстанцій про відмову у визнанні спірних грошових вимог як таких, що припинилися внаслідок дії імперативної норми українського права (статті 559 ЦК України) [16].

Отже, у разі якщо боржник прийняв товари/роботи/послуги в повному обсязі, не мав жодних претензій щодо якості чи кількості таких товарів/робіт/послуг, а в подальшому договір було визнано недійсним, ми вважаємо, що грошові вимоги кредитора щодо оплати таких прийнятих товарів/робіт/послуг повинні бути визнані господарським судом в межах справи про банкрутство з огляду на принцип заборони суперечливої поведінки такого боржника, навіть якщо підстави для визнання договору недійсним дійсно наявні.

1.2.2. Заява боржника

Частина 4 статті 34 КУзПБ визначає такі обов'язкові відомості / документи, що повинні бути відображені в заяві боржника про відкриття провадження у справі про банкрутство: докази сплати судового збору; повноваження представника (у разі якщо заяву підписує представник); докази загрози неплатоспроможності; докази авансових платежів арбітражному керуючому за три місяці відповідно до встановлених мінімальних розмірів такої винагороди; установчі документи боржника - юридичної особи; бухгалтерський баланс боржника на останню звітну дату; відомості про перелік кредиторів, інформацію про їхні особи та їхні кредиторські вимоги; перелік майна боржника із зазначенням його балансової вартості та місцезнаходження, а також загальна

балансова вартість майна; інформацію про майно боржника, що перебуває в заставі; довідка органів приватизації про наявність або відсутність на балансі в боржника державного майна; інформацію про дебіторську заборгованість боржника; інформацію про банківські та інші рахунки боржника (зокрема, рахунки цінних паперів); протокол загальних зборів учасників боржника про звернення до господарського суду із заявою; інші документи.

Водночас, одним із проблемних аспектів звернення боржника із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство є визначений КУзПБ імперативний обов'язок боржника звернутися із такою заявою за певних обставин. Так, відповідно до частини 6 статті 34 КУзПБ боржник зобов'язаний у місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі у разі, якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами (загроза неплатоспроможності), та в інших випадках, передбачених КУзПБ.

Цією ж частиною статті 34 КУзПБ встановлено, що якщо керівник боржника не звернувся із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, як це врегульовано імперативним приписом, такий керівник несе солідарну відповідальність за незадоволення вимог кредиторів, про що зазначається в ухвалі господарського суду.

Так, з аналізу частин 6 статті 34 КУзПБ вбачається, що незвернення керівника боржника протягом місяця із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі наявності ознак загрози неплатоспроможності є виключною підставою для притягнення такого керівника до солідарної відповідальності. На цьому наголошує і Верховний Суд у своїй постанові від 23 березня 2021 року у справі № 910/3191/20 [17]. Водночас Верховний Суд, попри твердження про те, що будь-яких інших підстав притягнення до солідарної відповідальності КУзПБ, крім тих, які зазначені в частині 6 статті 34, не передбачено, встановив факт що керівник фактично приховував банкрутство,

відтак досліджував підстави притягнення керівника до солідарної відповідальності з огляду на ознаки доведення до банкрутства та умисел керівника щодо не звернення із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Слід також згадати про визначальну для правового регулювання солідарної відповідальності керівника боржника постанову Верховного Суду від 14 вересня 2021 року у справі № 902/1023/19, в якій суд касаційної інстанції дійшов до висновку, що визначений частиною 6 статті 34 КУзПБ обов'язок боржника звернутись до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі загрози неплатоспроможності боржника, від імені якого діє його виконавчий орган (керівник), є імперативним та презюмується в силу наведеної норми КУзПБ та за визначеними Законом правилами. Відтак Верховний Суд доходить до висновку про відсутність необхідності дослідження визначеної Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» і статутними документами процедури та обставин узгодження керівником боржника із загальними зборами боржника (його учасниками тощо) питання звернення із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство [18].

Ми не можемо погодитися із таким висновком Верховного Суду, адже сама стаття 34 КУзПБ, серед обов'язкових документів, які надаються боржником у разі звернення із заявою про відкриття провадження про банкрутство, є протокол загальних зборів учасників боржника про звернення до господарського суду із заявою, відтак питання звернення до господарського суду із такою заявою лежить в прямому причинно-наслідковому зв'язку із рішенням учасників про ініціювання справи про банкрутство.

1.3. Правові наслідки розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство

За відсутності підстав для відмови у прийнятті, залишення без руху або повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, господарський суд приймає заяву (ініціюючого кредитора чи боржника) до розгляду, за результатами розгляду якої судом може бути прийнято ухвалу:

- про відмову у прийнятті заяви, залишенні заяви без руху;
- про повернення заяви, про відкликання заяви;
- про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника.

Розглянемо детальніше зазначені варіанти судового рішення з огляду на специфіку кожного із процесуальних наслідків подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.

1.3.1. Відмова у прийнятті заяви

Стаття 37 КУзПБ встановлює вичерпний перелік підстав, відповідно до яких господарський суд виносить ухвалу про відмову у прийнятті заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство та залишення її без руху протягом 5 днів з дня її надходження.

Так, суд відмовляє у прийнятті заяви у разі якщо:

- КУзПБ чи іншим чинним нормативно-правовим актом встановлено, що банкрутство боржника, провадження щодо якого заявник просить відкрити, не допускається;
- заява була подана кредитором, вимоги якого були включені до плану досудової санації і відсутні докази невиконання боржником такого плану санації;
- щодо цього боржника вже відкрито справу про банкрутство;
- боржник був припинений у встановленому законом порядку припинення юридичних осіб.

Окрім цього, з метою якісного нормопроекування та з огляду на відсутність особливостей саме правового регулювання провадження у справі про банкрутство, стаття 37 КУзПБ містить відсильну норму до статті 174 ГПК України, яка встановлює підстави та порядок залишення без руху позовної заяви та застосовує таке правове регулювання до залишення без руху та повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Отже, КУзПБ встановлює перелік технічних процесуальних вимог, мінімально необхідних для розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство. У випадку їх недотримання, господарський суд залишає таку заяву без руху та не приступає до дослідження фактичних обставин справи.

1.3.2. Повернення, відкликання заяви

Стаття 38 КУзПБ встановлює вичерпний перелік підстав для повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Так, господарський суд повертає заяву протягом 5 днів з її надходження або після закінчення строку на усунення недоліків у випадку якщо:

- заяву подано особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписано або підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;
- до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі від заявника надійшла заява про відкликання заяви про відкриття провадження у справі;
- заявником до цього суду подано іншу заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство щодо того самого боржника і щодо такої заяви на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство, повернення заяви про відкриття провадження у справі.

Отже, КУзПБ визначає загальні процесуальні вимоги, яких заявник повинен дотриматися з метою запобігання повернення його заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Окрім процесуального порядку повернення заяви, КУзПБ у статті 38 встановлює порядок відкликання заявником заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство. Втім, слід наголосити, що заявник володіє правом відкликати свою заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство виключно до дати проведення підготовчого засідання, а відкликання заяви, поданої боржником у випадку загрози неплатоспроможності, не допускається.

Так, питання загрози неплатоспроможності боржника вже згадувалося вище в контексті притягнення до солідарної відповідальності керівника боржника за неподання чи несвоєчасне подання заяви про відкриття провадження у справі. Водночас, ми вважаємо за необхідне наголосити на відсутності нормативного визнання категорії саме загрози неплатоспроможності боржника, так само як і встановлення її ознак.

1.3.3. Відкриття провадження у справі про банкрутство

У випадку відсутності підстав для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство (таких підстав у КУзПБ визначено всього дві - наявність спору про право між боржником та кредитором та виконання боржником своїх грошових зобов'язань перед кредитором (кредиторами)), господарський суд в межах підготовчого засідання виносить ухвалу про відкриття провадження.

Відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи фіксується в ухвалі суду, зміст якої по суті створює правовий алгоритм подальших дій для усіх учасників у справі про банкрутство в процедурі розпорядження майном боржника. Так, в ухвалі про відкриття провадження у справі про банкрутство обов'язково зазначається про:

- відкриття провадження у справі про банкрутство;

- визнання вимог ініціюючого кредитора/ів та їх розмір;
- введення мораторію на задоволення вимог кредиторів;
- введення процедури розпорядження майном;
- призначення розпорядника майна, встановлення розміру його винагороди та джерела її сплати;
- встановлені законом обов'язкові заходи щодо забезпечення вимог кредиторів;
- строк подання розпорядником майна до господарського суду відомостей про результати розгляду вимог кредиторів; дату попереднього засідання;
- строк проведення інвентаризації майна боржника.

Розглянемо окремі позиції з вищенаведених з огляду на їх визначальне функціональне призначення, зокрема, в процедурі розпорядження майном боржника.

Окремої уваги заслуговує інститут мораторію на задоволення вимог кредиторів та порядок його введення. Так, одним із завдань процедури банкрутства є нагляд та контроль за управлінням і розпорядженням майном боржника, що здійснюється з метою забезпечення збереження майнових активів боржника. Задля цього при порушенні провадження у справі про банкрутство суд вводить мораторій на задоволення вимог кредиторів [19, с. 275]. Тобто основною метою введення мораторію на задоволення вимог кредиторів є недопущення зменшення розміру ліквідаційної маси та збереження балансу усіх кредиторів боржника.

Вище ми зверталися до законодавчої класифікації кредиторів, серед яких в процедурі банкрутства виділяються особливі кредитори – поточні кредитори, вимоги яких до боржника виникають після відкриття провадження у справі про банкрутство боржника. В процедурах розпорядження майном та санації боржника ці вимоги погашаються у звичайному порядку – добровільно боржником чи в претензійному порядку, чи в судовому позовному порядку. Це

пов'язано з тим, що боржник до моменту його оголошення банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури (а визнання боржника банкрутом відбувається не завжди) залишається діючим суб'єктом права, деякі обмеження його прав та повноважень в його діяльності хоча й існують, але не впливають на задоволення вимог поточних кредиторів. До-речі, можливість встановлювати під час тривання процедури банкрутства (за винятком процедури ліквідації) правовідносини з іншими суб'єктами права можна, на наш погляд, характеризувати одним із способів відновлення платоспроможності боржника. В такому контексті слід наголосити, що мораторій на задоволення вимог кредиторів не поширюється на поточних кредиторів.

Крім того, КУзПБ визначає вичерпний перелік кредиторів та грошових вимог, на задоволення яких мораторій не поширюється. Такий особливий статус, наприклад, мають кредитори із грошовими вимогами, які мають підвищену соціальну значущість, як то кредитори, вимоги яких полягають у виплаті заробітної плати, єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та життю громадян, виплату авторської винагороди, аліментів, а також на вимоги за виконавчими документами немайнового характеру.

Особливим механізмом, притаманним саме правовому регулюванню у сфері банкрутства є забезпечення вимог кредиторів – мова йде про правові інструменти, передбачені статтею 40 КУзПБ: заборона боржнику вчиняти правочини без згоди арбітражного керуючого; зобов'язання боржника передати цінні папери, майно, інші цінності на зберігання третім особам; заборона боржнику здійснювати розпорядження нерухомим майном та іншими об'єктами права власності без згоди розпорядника майна або суду, який розглядає справу про банкрутство боржника; накладення арешту на конкретне рухоме майно. Приведення в дію цих інструментів вимагає ініціативи (подання відповідного клопотання до суду з наведенням юридичної аргументації необхідності вжиття

певних заходів) з боку сторін по справі або учасників справи, але й суд має право за своєю ініціативою вжити відповідних заходів.

Так, Верховний Суд у своїй постанові від 4 листопада 2021 року у справі № 922/4359/19 дійшов до висновку, що вирішуючи питання про застосування таких заходів забезпечення у справі про банкрутство, господарський суд має виходити з їх оцінки за критеріями розумності, обґрунтованості, адекватності та співмірності, а також перевірити їх спрямованість на досягнення спеціальної мети застосування заходів забезпечення вимог кредиторів у процедурах банкрутства, про що зазначити у відповідній ухвалі [20].

Слід зазначити, що сформульовані Верховним Судом критерії для визначення необхідності застосування забезпечувальних заходів узгоджуються із загальними критеріями для забезпечувальних заходів для позовного провадження у господарському судочинстві, визначеними постановою Пленуму Вищого господарського суду України №16 від 26.12.2011 «Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову» [21].

Водночас попри спільні риси, інститут забезпечення вимог кредиторів істотно відрізняється від інституту забезпечення позову. Так, відповідно до статті 138 ГПК України заява про забезпечення позову може подаватися як до подання позовної заяви, так і одночасно з нею [22]. Заходи ж забезпечення вимог кредиторів можуть бути застосовані виключно після відкриття провадження у справі про банкрутство одночасно із введенням процедури розпорядження майном (ст. 39 КУзПБ) [3]. В контексті наведеної норми все ж хочеться зауважити, що проблема застосування заходів забезпечення вимог кредиторів має, на наш погляд, певні нюанси.

З одного боку, може постати питання доцільності обмеження застосування забезпечувальних заходів до моменту відкриття провадження у справі про банкрутство, оскільки позовне провадження допускає їхнє вжиття навіть до подання позову саме з метою якнайшвидшого реагування на можливу протиправну поведінку відповідача, яка ускладнить або унеможливить

виконання рішення. У випадку збереження майна боржника так само може поставати питання терміновості вжиття заходів, які забезпечать можливість подальшого задоволення вимог кредиторів шляхом недопущення недобросовісної поведінки боржника.

З іншого боку, цілком логічним видається рішення законодавця допустити вжиття забезпечувальних заходів виключно після відкриття провадження у справі про банкрутство з метою захисту боржника та його господарської діяльності. Так, навіть сам факт подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство є дуже травматичним моментом для боржника, в результаті якого контрагенти такого боржника можуть стати упередженими щодо продовження з ним правовідносин. А з огляду на те, що подання заяви є лише припущенням про неплатоспроможність боржника і так само з огляду на потенційну недобросовісну поведінку кредиторів щодо умисного погіршення господарської діяльності боржника, вжиття забезпечувальних заходів до моменту визначення господарським судом питання про наявність підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство було б непосильним тягарем для боржників та могло б завдати шкоди економічній конкуренції.

Отже, господарський суд, відкриваючи провадження у справі про банкрутство, фактично завершує етап встановлення фактів та обставин, які свідчать про підстави для визнання боржника неплатоспроможним, та автоматично розпочинає перший етап справи про банкрутство – процедуру розпорядження майном боржника, про що детально йтиметься в Розділі 2 цієї роботи.

1. Правовою процесуальною підставою відкриття провадження у справі про банкрутство є заява про відкриття провадження у справі про банкрутство, яку може подати або кредитор, або ж сам боржник. При цьому, КУЗПБ містить

вичерпний перелік юридичних осіб, щодо яких не може бути відкрито провадження у справі про банкрутство. Законодавець закріпив такий перелік з метою захисту юридичних осіб, які за визначенням не можуть бути суб'єктами банкрутства, а також для захисту суспільних інтересів, які полягають в недопущенні неплатоспроможності юридичних осіб, діяльність яких, в першу чергу, має соціальне навантаження. Водночас серед науковців досі точаться дискусії щодо потенційного розширення списку осіб, щодо яких не може бути відкрито провадження у справі про банкрутство.

2. Заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи може подати як кредитор, так і боржник. Важливо, аби така заява відповідала вимогам КУзПБ, несла у собі документально підтверджену об'єктивну інформацію щодо неспроможності боржника виконати свої грошові зобов'язання, тобто бути юридично аргументованою. Від якості цієї заяви залежить, чи буде судом відкрито провадження у справі про банкрутство, яка є шансом відновити свою платоспроможність для боржника, шансом для кредиторів захистити своє право власності та отримати задоволення своїх вимог.

3. Проблемою чинного правового регулювання відносин неспроможності / банкрутства є розмитість в КУзПБ матеріального складу ознак неплатоспроможності боржника. У зв'язку з цим проблемою, з якою зустрічаються ініціюючі кредитори, є доведення відсутності спору про право щодо кредиторських вимог, які заявляють такі кредитори. Намагаючись подолати цю проблему, Верховний Суд сформував свою правову позицію - правова категорія «спору про право» повинна аналізуватися господарськими судами у її сутнісній характеристиці, а не у її формальному та технічному вираженні. Водночас, попри сталу судову практику Верховного Суду із зазначеного питання, господарські суди першої інстанції продовжують надавати категорії «спору про право» формального значення та відмовляти у відкритті провадження у справі про банкрутство виключно у разі наявності позовного провадження щодо визнання договору недійсним, на підставі якого виникли

кредиторські вимоги, навіть якщо такий позов було подано вже після подання ініціюючим кредитором заяви у справі про банкрутство.

4. Стосовно правових проблем подання заяви боржником постає питання притягнення керівника боржника до солідарної відповідальності за невчасне подання або неподання такої заяви. Так, як КУЗПБ, так і усталена практика Верховного Суду, по факту, встановлює абсолютну відповідальність керівника у разі не звернення у місячний строк із заявою про відкриття провадження у справі за наявності фактів загрози неплатоспроможності, не беручи до уваги обсяг повноважень такого керівника.

5. Правовими наслідками розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство є один із наступних варіантів: відмова у прийнятті заяви; повернення, відкликання заяви; або ж відкриття провадження у справі про банкрутство. Водночас із відкриттям провадження у справі про банкрутство, господарський суд вводить мораторій на задоволення вимог кредиторів та розпочинає судову процедуру розпорядження майном боржника, в межах якої сторони у справі про банкрутство набувають серед іншого таких процесуальних прав, як: подавати заяву про вжиття забезпечувальних заходів; визнавати правочини боржника недійсними, у разі якщо вони порушують права боржника, або ж кредитора в межах справи про банкрутство тощо.

РОЗДІЛ 2

ПРОЦЕДУРА РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ БОРЖНИКА – ЕТАП ВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОЇ КОНЦЕПЦІЇ СПРАВИ ПРО БАНКРУТСТВО

2.1. Процедура розпорядження майном

Процедура розпорядження майном боржника – це перша процедура в судовій процедурі банкрутства боржника – юридичної особи. Порівняно з процедурами санації та ліквідації, які залежно від фінансового стану боржника на відповідних стадіях справи про банкрутство можуть і не вводитися, ця процедура є обов’язковою і вводитьися господарським судом у кожній справі про банкрутство юридичної особи в якості підготовчого етапу порядку врегулювання боргів боржника перед кредиторами. Функціональне призначення процедури розпорядження майном багатопланове – від збереження майна боржника, захисту прав та інтересів сторін у справі про банкрутство до повного погашення боргів кредиторам, якщо для цього в боржника відкриваються фінансові можливості.

Процедура розпорядження майном боржника з огляду на таке своє функціональне призначення має надзвичайно важливе значення для перебігу всіх подальших стадій/етапів справи про банкрутство, метою якої (справи) є врегулювання відносин між боржником та його кредиторами.

2.1.1. Поняття, мета, характеристика, значення

Для розуміння поняття «розпорядження майном боржника» звернемося до ретроспективного аналізу законодавчої дефініції цього поняття. Якщо звернутися до редакції Закону України «Про банкрутство» від 14.05.1992 року,

то в ній ми не побачимо визначення цього поняття, бо його в цьому Законі не було, хоча стаття 9 мала назву «Розпорядник майна боржника», визначала суб'єктів, на яких суд міг покласти виконання повноважень розпорядника майна та власне мету здійснення цих повноважень: «Арбітражний суд покладає на банк, що здійснює розрахунково-касове обслуговування боржника, Фонд державного (комунального) майна, якщо боржник - державне підприємство, організація, або іншу особу за пропозицією боржника чи кредиторів повноваження щодо розпорядження і контролю за майном боржника. Розпорядник майна несе відповідальність за неналежне здійснення зазначених повноважень. Повноваження розпорядника майна втрачають силу з моменту утворення ліквідаційної комісії.» [23].

Законом України від 30 червня 1999 р. № 784-XIV вищевказаний Закон було викладено в новій редакції під новою назвою «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», у статті 22 якого вперше було надано законодавче визначення процедури «розпорядження майном – система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, проведення аналізу його фінансового становища». Втім, це визначення згодом законодавцем було доповнено - його остання редакція (перед ухваленням КУзПБ) визначала розпорядження майном як систему заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, проведення аналізу його фінансового становища, а також визначення наступної оптимальної процедури (санації, мирової угоди чи ліквідації) для задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів [1]. На сьогодні частина 1 статті 44 КУзПБ визначає розпорядження майном боржника як систему заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів

боржника, здійснення аналізу його фінансового стану, а також визначення наступної процедури (санації чи ліквідації). Як бачимо, мета процедури розпорядження майном боржника у законодавстві про неспроможність по суті залишається незмінною.

Б. М. Поляков, досліджуючи процедура розпорядження майном підкреслює, що розпорядження майном – це важливий та складний етап у справі про банкрутство, від результатів здійснення якого буде залежати подальша доля боржника. В цій процедурі максимально яскраво знаходить вираження принцип конфлікту інтересів, йде «притирка» думок, поглядів та інтересів учасників справи [24, с. 50]. В цьому власне й полягає значення процедури розпорядження майном.

В такому контекстуальному значенні процедури розпорядження майном слід звернути увагу і на наступний аспект, який знайшов своє відображення в трансформації правових норм про цю процедуру під впливом судової практики. Ще під час дії Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» Вищий господарський суд України зазначав, що в ухвалі про порушення провадження у справі про банкрутство суд може вирішити питання про введення процедури розпорядження майном, не відносячи введення процедури розпорядження майном до обов'язкового елементу резолютивної частини ухвали у разі відкриття провадження про банкрутство [25]. На сьогодні це повноваження суду вже не є дискреційним - частиною 8 статті 39 КУзПБ чітко зазначено про введення процедури розпорядження майном в ухвалі про відкриття провадження у справі про банкрутство, що виконується господарськими судами у кожній справі. З цього можна дійти до висновку, про те, що процедура розпорядження майном боржника є першою та завжди обов'язковою стадією в процедурі банкрутства. Обов'язковість процедури розпорядження майном боржника полягає в тому, що під час її здійснення фактично ведеться підготовча робота для застосування до

боржника наступних процедур банкрутства відповідно до статті 6 КУзПБ – санації або ліквідації.

Якщо вдається до стислої характеристики процедури розпорядження майном, то варто навести висновки доктринальних досліджень Б. М. Полякова, в яких ним виокремлено завдання процедури розпорядження майном боржника, які цілком відповідають сучасній концепції КУзПБ щодо розпорядження майном:

- 1) збереження майнових активів боржника;
- 2) виявлення кредиторів;
- 3) формування та затвердження реєстру грошових вимог кредиторів;
- 4) проведення перших зборів кредиторів;
- 5) прийняття рішення про перехід на наступну стадію процедури банкрутства [24, с. 50].

Ці завдання визначають такі елементи процедури розпорядження майном:

- суб'єктний склад цієї процедури - боржник, кредитори (ініціюючий, конкурсні), розпорядник майна, інші учасники у справі про банкрутство юридичної особи. Варто згадати і про такі категорії, як: заінтересовані особи стосовно боржника, розпорядника майна та кредиторів, за участю створений боржника чи під контролем яких може перебувати боржник, та уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів), яка може представляти інтереси засновників під час провадження у справі про банкрутство з правом дорадчого голосу; представницькі органи кредиторів (збори кредиторів, комітет кредиторів), що мають прямий вплив на подальший перебіг справи про банкрутство після затвердження реєстру вимог кредиторів;

- зміст діяльності цих суб'єктів в цій процедурі (реалізація прав та виконання обов'язків, передбачених чинним законодавством);

- етапи здійснення процедури розпорядження майном (підготовче, попереднє, підсумкове засідання господарського суду, проведення та результати

яких залежать від вирішення певних завдань та питань певними суб'єктами цієї процедури.

Певною мірою до характеристики окремих вказаних елементів ми звернемося у наступних підрозділах цього розділу.

Отже, з аналізу і доктрини, і українського законодавства, що регулює відносини банкрутства, вбачається, що саме визначення наступної судової процедури у справі про банкрутство юридичної особи утворює мету здійснення процедури розпорядження майна, на законодавчому рівні робить її обов'язковою передумовою переходу до процедур санації чи ліквідації без забезпечення належної процедури розпорядження майном.

Насамкінець зазначимо, що господарський суд в процедурі розпорядження майном окрім функції правосуддя виконує функцію судового контролю за діяльністю суб'єктів процедури, зокрема, боржника та розпорядника майна (розгляд вимог кредиторів, формування реєстру вимог кредиторів тощо), дотриманням вимог законодавства з банкрутства представницькими органами кредиторів на етапі закінчення процедури розпорядження майном.

2.1.2. Характеристика суб'єктного складу процедури

Характеристику суб'єктного складу процедури розпорядження майном доцільно, на наш погляд, здійснювати, виходячи із функціоналу самої процедури в межах всієї справи про банкрутство і функцій окремих суб'єктів досліджуваної процедури. Тим більш, що дослідниками цієї процедури напрацьовано висновки щодо класифікації функцій, які виконуються під час тривання цієї процедури.

Так, С.В. Грудницька та С.В. Мінковський вважають, що до функцій розпорядження майном належать регулятивна, контрольна-наглядова, забезпечувальна й аналітична функції, які упорядковують матеріальні та процесуальні правовідносини між сторонами та учасниками процедури, забезпечуючи захист інтересів кредиторів і права боржника [26, с. 19].

Із наведеним вище висновком можна погодитися, проте з певними застереженнями. Дійсно, описані функції притаманні при реалізації процедури розпорядження майном, проте кожна з них покладається на окремого учасника провадження про банкрутство. Так, регулятивну та забезпечувальну функцію фактично реалізує господарський суд, який затверджує результати усіх процесуальних правовідносин між учасниками справи про банкрутство. Контрольно-наглядову функцію ділять між собою кредитори через утворені ними колегіальні органи та розпорядник майна. При цьому розпорядник майна здійснює контрольно-наглядову функцію над діями та рішеннями боржника та кредиторів, а колегіальні органи кредиторів здійснюють цю функцію над боржником та самим розпорядником майна, що утворює собою принцип стримувань та противаг в процедурі розпорядження майна з метою недопущення зловживань та протиправної бездіяльності. Аналітичну ж функцію здійснює розпорядник майна, оскільки саме він складає фінансовий звіт щодо боржника, аналізуючи вихідні дані, які є основоположними для вирішення питання про подальшу санацію чи ліквідацію боржника.

2.2. Практичні аспекти формування реєстру вимог кредиторів

КУЗПБ визначає три види кредиторів: конкурсні кредитори, вимоги яких виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника; забезпечені кредитори, вимоги яких до боржника або іншої особи забезпечені заставою майна боржника; поточні кредитори, вимоги яких виникли після відкриття провадження про банкрутство.

Так, відповідно до частини 1 статті 45 КУЗПБ, кредитори за вимогами, що виникли до дня відкриття провадження у справі про банкрутство, зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують, протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про

банкрутство. В законодавстві про банкрутство та праві неспроможності ці кредитори отримали назву конкурсних.

Головними ознаками конкурсного кредитора КУзПБ виділяє момент виникнення його вимог до боржника – це такі вимоги до боржника, які виникли до відкриття провадження (проваджень) у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника.

І. А. Бутирська наголошує, що конкурсні кредитори наділені широким обсягом прав та обов'язків у порівнянні з неконкурсними, оскільки якщо неконкурсні кредитори мають певні гарантії повернення своїх активів від боржника (наприклад, заставу), то всі конкурсні кредитори є рівними у шансах на задоволення своїх вимог [27, с. 109]. Тож саме незабезпеченість вимог кредитора до боржника зумовлює необхідність цього кредитора брати участь в конкурсі кредиторів, між якими в ліквідаційній процедурі розподіляється майно (ліквідаційна маса) боржника. Б.М. Поляков охарактеризував конкурсного кредитора як такого, що безпосередньо бере участь у «розподілі» майна боржника [28, с. 534-559; 29, с. 54].

В той же час на практиці зустрічаються не поодинокі випадки, коли вимоги кредиторів до боржника хоча і виникли до відкриття провадження про банкрутство, але кредитори не подали до господарського суду заяву про визнання їх кредиторських вимог в межах встановленого 30-денного терміну, а подали таку заяву з пропуском вказаного строку (який, до-речі, не підлягає відновленню) і це для таких кредиторів має свої правові наслідки. Вони не визнаються конкурсними, отже, не беруть участі в представницьких органах кредиторів і тому не мають можливості впливати на перебіг справи про банкрутство, їх вимоги задовольняються в останню (шосту) чергу (п.п.б ч. 1 ст. 64 КУзПБ). В глосарії КУзПБ в класифікації кредиторів ці кредитори ніяк не відображені, а Б.М. Поляков називає таких кредиторів «запізнілі кредитори». Так, «запізнілий» кредитор – це кредитор, вимоги якого виникли до відкриття

провадження про банкрутство, тобто вимоги якого не є поточними, проте який звернувся із своїми вимогами поза межами встановленого 30-денного строку.

Відповідно до визначень, наведених вище, стає очевидно, що проблеми, пов'язані із оскарженням ухвал про визнання або відхилення кредиторських вимог, заявлених протягом 30-денного строку з дня відкриття провадження про банкрутство притаманні виключно для конкурсних кредиторів, про що і йтиметься далі.

Згідно із частиною 6 статті 45 КУзПБ заяви з вимогами конкурсних кредиторів розглядаються господарським судом у попередньому засіданні суду. За результатами розгляду зазначених заяв господарський суд постановляє ухвалу про визнання чи відхилення (повністю або частково) вимог таких кредиторів. Ухвала господарського суду є підставою для внесення відомостей про таких кредиторів до реєстру вимог кредиторів.

В той же час поширеною є така проблема - окремі господарські суди ухвалюють рішення про визнання або відхилення вимог конкурсних кредиторів ще до попереднього засідання, що, по-перше, прямо суперечить КУзПБ, а, по-друге, несе за собою негативні наслідки для всієї процедури банкрутства.

Так, для прикладу, 21 вересня 2020 року Господарським судом Львівської області винесено ухвалу, якою відкрито провадження про банкрутство у справі №914/2252/20 та призначено попереднє засідання на 17 листопада 2020 року [30]. Водночас ухвалою від 17 листопада 2020 року попереднє засідання відкладено на один місяць [31]. При цьому, протягом усього строку після відкриття провадження у справі про банкрутство та до проведення попереднього засідання, судом виносились ухвали про визнання конкурсних кредиторських вимог [32].

Ризиками такого неправильного правозастосування, яке здійснює Господарський суд Львівської області, є оскарження конкурсними кредиторами або ж боржником, які не згодні із такими ухвалами про визнання або відхилення вимог кредиторів таких ухвал відповідно до статті 9 КУзПБ, що призводить до численних апеляційних та касаційних проваджень ще навіть до проведення

попереднього засідання. При цьому, у справах, в яких є численна кількість конкурсних кредиторів, процес оскарження усіма ними таких ухвал може розтягнутися на місяці, а то й роки, що, у свою чергу, робить проведення попереднього засідання майже неможливим, щонайменше, у строки призначені для проведення такого засідання.

Так, відповідно до статті 47 КУЗПБ, попереднє засідання господарського суду проводиться не пізніше 70 календарних днів, а в разі великої кількості кредиторів - не пізніше трьох місяців з дня проведення підготовчого засідання суду. У попередньому засіданні господарський суд розглядає всі вимоги конкурсних кредиторів. Розпорядник майна за результатами попереднього засідання вносить до реєстру вимог кредиторів відомості про кожного конкурсного кредитора, розмір його вимог за грошовими зобов'язаннями, наявність права вирішального голосу в представницьких органах кредиторів та черговість задоволення кожної вимоги.

Отже, основною метою попереднього засідання у справі про банкрутство є формування реєстру вимог конкурсних кредиторів. Г. Вудуд зазначає, що можна виділити два функціональні завдання реєстру вимог кредиторів: повернення заборгованості та отримання контролю над підприємством-боржником [33, с.121; 34, с. 45].

Саме з другого функціонального призначення реєстру вимог кредиторів впливає зміст ролі конкурсних кредиторів як таких, що фактично отримують контроль над долею боржника шляхом участі в комітеті кредиторів.

І дійсно, як підкреслює В. Радзивілюк, конкурсні кредитори реалізують свої суб'єктивні права не лише в індивідуальному порядку, але, перед усього, в колегіальному порядку, через представницькі органи кредиторів [35, с.113; 34, с. 112].

Відтак, лише шляхом строгого дотримання усіх процедур попереднього засідання та затвердження реєстру кредиторів може бути сформований комітет

кредиторів, який буде репрезентативний до тих конкурсних вимог, що наявні до боржника, який перебуває в процедурі банкрутства.

З аналізу статті 47 КУзПБ вбачається, що за результатами попереднього засідання господарський суд виносить одну ухвалу, якою суд визнає або відхиляє вимоги кредиторів. При цьому жодне інше тлумачення статті 47 КУзПБ, зокрема, й таке, яке б означало, що суд може виносити окремі ухвали щодо задоволення або відхилення кредиторських вимог, як це притаманно для «запізнілих» кредиторів, не допускається. Звісно, попереднє засідання може розтягнутися в часі, проте системне тлумачення статті 47 КУзПБ має наслідком висновок, за якого ухвала, що є підставою для формування реєстру вимог кредиторів, повинна бути однією для всієї справи.

Нами вже наводилася справа про банкрутство, провадження в якій здійснюється Господарським судом Львівської області, у якій виносилися окремі ухвали для окремих кредиторів щодо задоволення або відхилення їхніх кредиторських вимог, що, на наш погляд, є суттєвим порушенням законодавства про банкрутство.

Існує й інша практика - вимоги конкурсних кредиторів визнаються чи відхиляються єдиною ухвалою за наслідками попереднього засідання. Так, наприклад, 22 вересня 2020 року Господарським судом Київської області винесено ухвалу, якою відкрито провадження про банкрутство у справі №911/2548/20 та призначено попереднє засідання на 10 листопада 2020 року. Попри той факт, що попереднє засідання неодноразово відкладалося та відбулося лише 22 лютого 2022 року, що порушило строки процедури розпорядження майном, Господарський суд Київської області у своїй ухвалі від 22 лютого 2022 року одночасно задовольнив та/або відхилив кредиторські вимоги усіх конкурсних кредиторів [36].

З аналізу вищенаведеної судової практики вбачається, що національні господарські суди по різному застосовують статті 45 та 47 КУзПБ, буває і так, що в деяких випадках суди діють фактично всупереч їхніх положень, і у зв'язку

з останнім слід наголосити, що визнання або відхилення кредиторських вимог окремими ухвалами по кожному конкурсному кредитору до настання призначеної судом дати проведення попереднього засідання несе за собою фатальні наслідки для усієї процедури розпорядження майном. Так, як видно із вищенаведеної справи № 914/2252/20, ухвалення окремих ухвал по кожному конкурсному кредитору неодмінно призводить до численних апеляційних та навіть касаційних скарг на кожну окрему таку ухвалу, відповідно ціла справа про банкрутство «їздить» між господарськими судами різних інстанцій, що неодмінно призводить до порушення строків здійснення процедури розпорядження майном, які встановлені КУзПБ імперативною нормою і не можуть бути продовжені за встановлені межі вищевказаних строків, що, на наш погляд, прямо впливає з порівняльного аналізу норм ч. 2 ст. 44 та абз. 3 ч. 2 ст. 49 КУзПБ.

Вважаємо, що строк «до 170 календарних днів» для процедури розпорядження майном є граничним, продовження цього строку за межами 170 календарних КУзПБ не передбачає, хоча по факту він (строк) не завжди дотримується. Зазначена проблема не є новою для українського правозастосування, оскільки проаналізовані у цьому розділі приписи КУзПБ фактично є успадкованими з Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Відтак, логічним висновком є констатація того, що чинний законодавчий механізм виявлення кредиторів не здатен повною мірою забезпечити дотримання прописаних в КУзПБ процедур визнання або відхилення вимог конкурсних кредиторів, що, в свою чергу, може негативно впливати на подальший перебіг здійснення провадження у справі про банкрутство.

З огляду на вищезазначене, очевидним вирішенням вищенаведеної проблеми, на наш погляд, є її винесення на розгляд Великої Палати Верховного Суду, яка б, по-перше, констатувала системність такої помилкової

правозастосовчої проблеми як розгляд вимог конкурсних кредиторів до попереднього засідання суду, по-друге, надала б судам господарської юрисдикції однакову правову позицію щодо розгляду вимог конкурсних кредиторів тільки в попередньому засіданні, а не в проміжку часу між підготовчим та попереднім засіданнями, по-третє, така позиція Верховного Суду «підштовхнула» б законодавця до прямого уточнення норми ч. 2 ст. 9 КУзПБ, які ухвали господарського суду у справах про банкрутство можуть бути оскаржені в апеляційному порядку (як це зроблено в процесуальних Кодексах України). На цей же час КУзПБ містить узагальнену норму - в апеляційному порядку можуть бути оскаржені всі ухвали місцевого господарського суду, прийняті у справі про банкрутство, крім випадків, передбачених ГПК України та КУзПБ (ч. 2 ст. 9 КУзПБ). Щодо ГПК України зазначимо, що він містить відсильну норму, якою передбачено апеляційне оскарження у справах про банкрутство у випадках, передбачених КУзПБ (п.п. 17. ч. 1 ст. 255). Отже, бачимо, що ГПК України щодо справ про банкрутство не визначає, які ухвали можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, а відсилає до профільного КУзПБ, а профільний же КУзПБ, в першу чергу, відсилає до ГПК України і, в другу чергу, до своїх норм, що передбачають випадки апеляційного оскарження, які прямо виявити в КУзПБ не так вже і просто, якщо взагалі можливо.

Правозастосовча реалізація вищезазначеного підходу, на наш погляд, матиме позитивним наслідком те, що, апеляційні суди будуть відмовляти у відкритті апеляційного провадження щодо скарг окремих конкурсних кредиторів або ж боржника на численні ухвали господарського суду першої інстанції про визнання або відхилення кредиторських вимог. Натомість, як апеляційний господарський суд, так і касаційний господарський суд будуть розглядати оскарження єдиної ухвали попереднього засідання, якою визнані або відхилені вимоги (усіх) конкурсних кредиторів, що, у свою чергу, зможе забезпечити дотримання строків процедури розпорядження майном шляхом.

Також неможливо не згадати ситуацію з кредиторами, які подали позовну заяву з майновими вимогами до боржника, а після цього щодо цього ж боржника було відкрито провадження у справі про банкрутство, у зв'язку з чим ці ж кредитори зобов'язані подати вже до господарського суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, заяву про визнання кредиторських їх вимог (в іншому випадку вони ризикують не отримати статусу конкурсних кредиторів з відповідними юридичними наслідками). У випадку тривалості розгляду позовних вимог кредитора, такий кредитор має ризик не отримати рішення по суті до проведення попереднього засідання, що ставить його в дискриміноване становище у співвідношенні із кредиторами, які не подавали позову. Слід зазначити, що безспірний характер кредиторських вимог полягає не в обов'язковому наявному судовому рішенні про стягнення заборгованості, а в наявності достатніх фактичних обставин, які доводять наявність такої заборгованості. Та взагалі можна поставити запитання, чи не має суд, який розглядає позов кредитора до боржника, зупинити провадження у справі до остаточного розв'язання справи про банкрутство боржника. Прямої такої вказівки ГПК України у зв'язку зі справою про банкрутство не містить, проте схожий інститут є в КУзПБ є – господарський суд зобов'язаний зупинити провадження у справі в разі об'єктивної неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи в порядку, зокрема, цивільного, господарського судочинства, - до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі (п. 5 ч. 1 ст. 227) [3].

Станом на сьогодні суди не ухвалюють рішення про визнання або відхилення таких кредиторських вимог до винесення рішення по суті заборгованості, що є доволі шкідливим для майнового інтересу таких кредиторів.

Питання дискримінації окремих конкурсних кредиторів неодноразово вже піднімалося. Так, Т. М. Бервенова констатувала дискримінацію конкурсних кредиторів, які пропустили строк на звернення із заявою, оскільки раніше вони зовсім втрачали право на задоволення їхніх вимог [37, с.135]. В той же час,

інститут банкрутства еволюціонує, так само як і виникають нові виклики щодо захисту прав конкурсних кредиторів для запобігання втрати ними обсягу прав, характерних саме конкурсним кредиторам.

На нашу думку, у випадку наявності у справі таких кредиторів, які подали і позовну заяву, і заяву про визнання кредиторських вимог, господарський суд мав би винести ухвалу про залишення позовної заяви без розгляду у зв'язку з відкриттям справи про банкрутство та розглядати заяву про визнання кредиторських вимог, що зможе забезпечити ухвалення рішення про визнання або відхилення кредиторських вимог таких специфічних конкурсних кредиторів на попередньому засіданні, та, як наслідок, включення їх до реєстру вимог кредиторів, на що вони мають повне право як конкурсні кредитори. В той же час, запобіжником від безпідставних вимог може бути вже описана вище єдина процедура оскарження реєстру вимог кредиторів усіма зацікавленими сторонами в апеляційному та касаційному порядку.

2.3. Завершення процедури розпорядження майном боржника за рішенням представницьких органів кредиторів у справі про банкрутство

Законодавство про банкрутство історично не містило дефініцію зборів кредиторів та комітету кредиторів, відтак визначення поняття цих представницьких органів у справі про банкрутство лягло на науковців та суди.

Так, Дніпропетровським апеляційним господарським судом було надано доволі змістовний аналіз функціонального призначення зборів та комітету кредиторів, яке полягає в можливості конкурсних кредиторів об'єднатись та реалізувати свою правосуб'єктність колегіально саме на підставі утворених ними зборів кредиторів та комітету кредиторів, за допомогою яких погоджується баланс інтересів між всіма кредиторами, компенсуються взаємні протиріччя кредиторів у справі про банкрутство з метою рівномірного задоволення грошових вимог кредиторів, контролюється виконання функцій арбітражного

керуючого, приймаються сумісні рішення щодо наступної процедури банкрутства [38].

І навіть при тому що суд, формулюючи наведене вище визначення, оперував вже нечинним Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», функціональне призначення колегіальних органів кредиторів залишається ідентичним і на сьогодні. Кредитори як особи, які є зацікавленими, в першу чергу, у задоволенні власних майнових інтересів об'єднуються в колегіальні органи двох рівнів. Завдання першого рівня - зборів кредиторів - полягає у визначенні загальних та найважливіших питань у процедурі банкрутства, утворюючи цим візію розвитку справи, учасниками якої є такі кредитори. Для здійснення виконавчих функцій створюється колегіальний орган кредиторів другого рівня - комітет кредиторів, якому делегуються права ухвалювати конкретні управлінські під час здійснення тих чи інших процедур у справі про банкрутство боржника. Комітет кредиторів представлений у цій справі визначеною законом кількістю кредиторів, наділений широким спектром повноважень. Порядок його діяльності достатньо чітко врегульований КУзПБ.

Як зазначає І. А. Бутирська, комітет є похідним і залежним від зборів кредиторів, оскільки саме останні уповноважені як створювати комітет кредиторів, так і достроково припиняти повноваження всього комітету або окремих його членів. При цьому авторка зазначає що створення комітету кредиторів має на меті представництво інтересів усіх кредиторів [39, с. 98].

Слід наголосити, що в теоретичному аспекті деякі науковці піддають сумніву представницький характер комітету кредиторів на фоні зборів кредиторів. Так, на думку О. П. Білько, відносини між кредиторами та комітетом кредиторів не є представницькими, оскільки комітет кредиторів, обсяг та характер його правомочностей не підпадають під зміст поняття «представник». Автор мотивує свою позицію з огляду на те, що принцип голосування під час

обрання комітету кредиторів показує, що кредитори з порівняно невеликим розміром вимог вимушені приймати волю більшості [40, с. 37].

На наш погляд, позиція О. П. Білько є доволі спірною з огляду на той факт, що вона підкреслює певну дискримінацію там, де її фактично немає. Дуже частим є порівняння колегіальних органів у конкурсному процесі з колегіальними органами у корпоративному праві. Якщо здійснювати аналогії в такій парадигмі, то не виникає сумнівів в тому, що наглядова рада чи правління, склад яких призначається загальними зборами учасників, репрезентує як мажоритарних, так і міноритарних учасників, оскільки кожен учасник отримує певну складову одиницю контролю над підприємством, яка є пропорційною його вкладу в статутний капітал. Так само і кредитори, розмір заборгованості яких більший, очікувано отримують і більший вплив на процедуру банкрутства, оскільки застосовується той же пропорційний принцип співвідношення контролю та кредиторської заборгованості кожного окремо взятого кредитора.

В той же час питання концептуального співвідношення колективних органів у процедурі банкрутства не є новим та широко обговорювалося під час кожних структурних змін в інституті банкрутства.

Для прикладу, ще Г. Ф. Шершеневич зазначав, що загальні збори акціонерів жодним чином не обмежують свавілля правління через численний склад і невідповідність, в той же час наглядова рада сповна володіє можливістю обмежити діяльність правління. Саме такий підхід до наглядової ради, що склався в корпоративному праві, було вирішено екстраполювати на конкурсний процес, де загальні збори кредиторів мають таку ж пасивну роль, як і загальні збори акціонерів [41, с. 421; 42].

Загалом сформульований Г. Ф. Шершеневичем підхід не є його власним винаходом, а постає із суті правовідносин між самими кредиторами та, звісно, правовідносинами між кредиторами та боржником, оскільки саме цей підхід широко застосовується в різних правових системах світу, зокрема, суд Сполучених Штатів Америки у справах про банкрутство південного округу Нью-

Йорка у справі Johns-Manville, зазначив, що комітет кредиторів також здійснює нагляд за боржником і виконує наглядову функцію щодо захисту інтересів своїх кредиторів, які обрали склад такого комітету [43, с. 60; 44].

Звісно, абсолютну аналогію між комітетом кредиторів та наглядовою радою в господарському товаристві провести доволі складно, оскільки зміст правовідносин хоч має певні спільні ознаки, проте мета реалізації повноважень таких колегіальних органів все ж відрізняється. Так, тоді коли в діяльності наглядова рада повинна керуватися метою продовжуваного та перманентного отримання прибутку підприємством, очікувати від представницького органу кредиторів чогось, окрім одноразового задоволення їхнього власного майнового інтересу, не доводиться, при цьому спосіб задоволення такого інтересу шляхом санації чи ліквідації боржника є другорядним та лише методом досягнення основної мети.

Окрім мети діяльності корпоративного та конкурсного колегіальних органів, відмінність між ними двома також полягає в функціях, якими вони наділені.

Так, відповідно до частини 8 статті 48 КУзПБ, до компетенції комітету кредиторів належить, зокрема, прийняття рішення про звернення до господарського суду з вимогою про визнання правочинів (договорів) боржника недійсними на будь-якій стадії процедури банкрутства; звернення до господарського суду з клопотанням про призначення арбітражного керуючого, припинення повноважень арбітражного керуючого та про призначення іншого арбітражного керуючого; надання згоди на продаж майна боржника (крім майна, що є предметом забезпечення) та погодження умов продажу майна боржника (крім майна, що є предметом забезпечення) у процедурі санації відповідно до плану санації або у процедурі ліквідації банкрута; внесення пропозицій господарському суду щодо продовження або скорочення строку процедур розпорядження майном боржника чи санації боржника.

Отже, з аналізу частини 8 статті 48 КУЗПБ вбачається, що концептуальна відмінність між корпоративним та конкурсним колегіальним органом також полягає в тому, що наглядова рада створюється для нагляду та контролю за виконавчим органом підприємства, тоді як комітет кредиторів наділений як наглядовими функціями за боржником, так і безпосередньо виконавчими функціями. Окрім цього, тоді коли наглядова рада здійснює контроль над виконавчим органом підприємства, який повинен діяти лише в інтересах підприємства, комітет кредиторів здійснює також нагляд за арбітражним керуючим, який є нейтральною стороною у процедурі банкрутства.

Приписами частини 5 статті 48 КУЗПБ встановлено, що введення наступної процедури у справі про банкрутство (санації чи ліквідації) здійснюється господарським судом за клопотанням зборів кредиторів.

Відповідно до статті 49 КУЗПБ господарський суд проводить підсумкове засідання, на якому здійснюється перехід до наступної процедури у справі про банкрутство (санації, ліквідації), або продовжується строк процедури розпорядження майном (у разі якщо кредитори не визначились із наступною процедурою), або закривається провадження у справі.

При цьому слід зазначити, що хоч господарський суд і може винести ухвалу про продовження строку процедури розпорядження майном, проте такий строк продовження не може виходити за межі граничного строку процедури, тобто 170 днів.

Є вартим уваги той факт, що саме в момент вирішення питання про наступну процедуру у провадженні про банкрутство, питання строків розпорядження майном постає особливо гостро, оскільки у випадку відсутності рішення кредиторів про наступну процедури, суд протягом п'яти днів після закінчення процедури розпорядження майном боржника приймає постанову про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури.

Так, для прикладу застосування судом дискреційного права самому вирішити подальшу процедуру у справі про банкрутство, наводимо наступні

судові рішення: постановою Господарського суду Харківської області від 10.02.2022 у справі № 922/3695/20 боржника визнано банкрутом, відкрито ліквідаційну процедуру [45]; постановою Господарського суду міста Києва від 16.01.2019 у справі № 910/8428/18 припинено процедуру розпорядження майном боржника, визнано його банкрутом та відкрито ліквідаційну процедуру [46]; постановою Господарського суду Миколаївської області від 03.03.2020 у справі №915/1261/16 боржника визнано банкрутом, відкрито ліквідаційну процедуру [47].

Слід наголосити, що усі зазначені постанови господарських судів першої інстанції були скасовані у судах вищих інстанцій, дві останніх з яких оскаржено до Верховного Суду. Підставами для оскарження вищезазначених постанов у всіх трьох справах було недослідження судами попередніх інстанцій факту неплатоспроможності боржників шляхом здійснення аналізу заходів, проведених у процедурі розпорядження майна та дослідження наданих розпорядником майна належних та допустимих доказів на підтвердження повноти проведення процедури розпорядження майном. Зазначене стало обґрунтуванням для висновку про те, що рішення судів першої інстанції були передчасними, оскільки не оцінювали можливості відновити платоспроможність боржника та погасити вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

При цьому постановами Верховного Суду від 22.04.2021 у справі № 918/420/16 [48] та від 21.07.2021 № 910/1469/20 [49] залишено без змін постанови господарських судів першої інстанції, якими боржників було визнано банкрутом та відкрито ліквідаційну процедуру саме через порушення строків процедури розпорядження майном та неподання зборами кредиторів клопотання про перехід до тієї чи іншої, передбаченої законодавством про банкрутство, процедури.

Отже, як вбачається із проаналізованої вище судової практики, станом на сьогодні відсутній сталий підхід щодо реалізації господарськими судами свого

дискреційного права визнати боржника банкрутом та розпочати ліквідаційну процедуру через порушення граничних строків процедури розпорядження майна.

Водночас попри той факт, що проблема реалізації судами такого права є системною і теоретично могла б бути винесена на розгляд Великої Палати Верховного Суду, станом на сьогодні існують певні ризики щодо правозастосовчого вирішення цієї проблеми. Так, поки існують процесуальні методи зловживання для затягування строків процедури розпорядження майном, зокрема, щодо проведення попереднього засідання та щодо скликання зборів кредиторів, імперативно недопущення пропуску граничного строку рішення про перехід на наступну стадію у процедурі банкрутства ставить під ризик санаційний потенціал багатьох боржників, а відтак, потягне за собою не лише порушення прав сторін у справі про банкрутство, але і економічні наслідки загалом для підприємництва в Україні. [51]

Неможливо не згадати про окремі проблеми, притаманні переходу до процедури санації, зокрема, що стосуються окремих видів кредиторів.

Так, відповідно до статті 52 КУзПБ з метою прийняття рішення про схвалення або відхилення плану санації усі конкурсні кредитори поділяються на класи. Прийняття рішення про схвалення або відхилення плану санації приймається кожним класом окремо шляхом голосування на комітеті кредиторів. При цьому вимоги кредиторів, які є заінтересованими особами стосовно боржника, тобто перебувають із боржником у відносинах контролю, не враховуються для цілей голосування при схваленні плану санації.

Процедура позбавлення заінтересованих кредиторів стосовно боржника права голосу щодо плану санації, права голосу за затвердження плану санації є надзвичайно важливим для забезпечення рівності задоволення майнового інтересу усіх кредиторів, оскільки у разі допущення пов'язаних із боржником кредиторів до голосування, рівновага інтересів може порушена, а результат

санації буде найбільш сприятливим для боржника, при цьому нехтуючи правами та інтересами кредиторів.

В той же час, донедавна стаття 48 КУзПБ в частині повноважень зборів кредиторів жодних обмежень щодо заінтересованих щодо боржника кредиторів у прийнятті рішення про введення процедури санації не містила, що утворювало певну непослідовність із приписами статті 52 КУзПБ.

Зазначена проблема, зрештою, після тривалого розгляду законопроекту № 4409, законодавець вирішив та доповнив частину 9 статті 48 КУзПБ другим абзацом, відповідно до якого рішення зборів кредиторів про звернення до господарського суду з клопотанням про введення процедури санації та призначення керуючого санацією приймається зборами кредиторів у порядку, визначеному статтею 52 КУзПБ для схвалення плану санації. При цьому для визначення кількості голосів кредиторів не враховуються голоси кредиторів, які відповідно до статті 52 КУзПБ не мають права голосу при схваленні плану санації або змін до нього [50].

Окрім цього, уваги заслуговує роль Державної податкової служби України в комітеті кредиторів, зокрема, в частині права на участь у голосуванні щодо затвердження плану санації.

Так, відповідно до частини 3 статті 52 КУзПБ податковий борг, який виник у строк, що передував трьом рокам до дня проведення зборів кредиторів, які затверджують план санації, визнається безнадійним та списується, а податковий борг, який виник пізніше, розстрочується (відстрочується) або списується на умовах плану санації, які повинні бути не гіршими, ніж умови задоволення вимог кредиторів, які голосували за схвалення плану санації, а також розмір та порядок задоволення вимог, які були б застосовані у разі введення процедури ліквідації.

Отже, у випадку наявності у боржника податкового боргу, який виник пізніше ніж три роки до зборів кредиторів, Державна податкова служба України фактично позбавлена права голосу, оскільки майбутнє такого боргу визначене КУзПБ, і голос такого кредитора не призведе до жодних правових наслідків. При

цьому голос Державної податкової служби України у випадку наявності «молодшого» податкового боргу також видається доволі сумнівним, оскільки умови розстрочки (відстрочки) погашення такої заборгованості фактично знаходяться в залежності від волі інших кредиторів та умов, які вони пропонують до плану санації щодо погашення їхньої заборгованості. [51].

1. Процедура розпорядження майном боржника є першою та завжди обов'язковою стадією у процедурі банкрутства, що відкривається господарським судом щодо неплатоспроможного боржника. Дійовими особами процедури розпорядження майном є учасники справи про банкрутство - боржник, кредитори (які діють через представницькі органи), розпорядник майна (арбітражний керуючий), і, звісно, господарський суд. Кожна з дійових осіб у процедурі розпорядження майном наділена чітко визначеними функціями, які впливають з визначених КУЗПБ повноважень, а також прав та інтересів сторін у справі. Головною метою процедури розпорядження майном є визначення наступної процедури у провадженні про банкрутство - санації чи ліквідації. Неналежне виконання зазначеними учасниками справи своїх обов'язків тягне за собою недосягнення мети розпорядження майном - обрання наступної належної процедури, результатом чого може стати обрання некоректної щодо боржника ліквідаційної процедури замість санаційної, для введення якої є відповідні підстави.

2. Визначальною ознакою ефективності процедури розпорядження майном є дотримання строків, оскільки у випадку зворотного, матеріальний інтерес кредиторів щодо задоволення їхніх вимог може бути порушений, так само як і право боржника на визначення найбільш релевантної наступної процедури у справі про банкрутство може бути не реалізоване внаслідок викривлення важливих обставин під час затягування строків.

Одним із найбільш поширених методів затягування строків розпорядження майна є використання недобросовісними сторонами неправильного правозастосування окремими господарськими судами положень статті 45 та 47 КУзПБ, а саме оскарження ухвал про визнання або відхилення кредиторських вимог, які в супереч приписам законодавства, по-перше, можуть виноситись поза межами попереднього засідання, а по-друге, можуть виноситись численні ухвали про визнання або відхилення кредиторських вимог внаслідок різних слухань у попередньому засіданні.

3. Метою існування в процедурі банкрутства зборів кредиторів та комітету кредиторів полягає в можливості конкурсних кредиторів об'єднатись та реалізувати свою правосуб'єктність колегіально, за допомогою яких такі кредитори втілюють свій матеріальний інтерес у життя та реалізують свої права в саме в конкурсі кредиторів.

Співвідношення зборів кредиторів та комітету кредиторів полягає в тому, що перший є колегіальним органом, який дозволяє усім конкурсним кредиторам брати участь у визначенні основоположних питань в процедурі розпорядження майна, а другий є представницьким органом усіх конкурсних кредиторів, який покликаний здійснювати виконавчі функції та нагляд над діяльністю розпорядника майна та боржника.

4. Питання граничного 170-денного строку процедури розпорядження майном у діяльності колегіальних органів кредиторів постає особливо гостро, оскільки у випадку відсутності рішення кредиторів про наступну процедуру, суд протягом п'яти днів після закінчення процедури розпорядження майном боржника приймає постанову про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури. Водночас, сталої судової практики щодо застосування судами права відкрити ліквідаційну процедуру без клопотання про це кредиторів поки не сформовано.

Також досліджено специфічне місце Державної податкової служби України як кредитора в процедурі банкрутства, зокрема, що стосується її прав як

учасника колегіальних органів кредиторів. Специфіка цього контролюючого органу полягає у значному скороченні прав щодо реалізації свого майнового інтересу, а саме визначення його розміру, строків погашення наявної заборгованості, а також голосування за план санації.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПОЧАТКОВИХ ЕТАПАХ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

3.1. Недоліки правового регулювання та пропозиції з його удосконалення на етапі відкриття провадження у справі про банкрутство

Нами частково вже було піднято питання окремих недоліків правового регулювання на етапі відкриття провадження у справі про банкрутство у підрозділах 1.1. та 1.2. цієї роботи, водночас, ми вважаємо що окремі правові недоліки повинні бути більш детально досліджені ще у цьому розділі.

Так, у підрозділі 1.2.2. нами детально була розкрита проблематика по факту абсолютної відповідальності керівника боржника за незвернення протягом місячного строку до господарського суду із заявою про банкрутство у разі загрози наявності ознак неплатоспроможності такого боржника.

Ми вважаємо, що чинна редакція статті 34 КУзПБ та актуальна судова практика із вищенаведеного питання, зокрема, і Верховного Суду не враховує баланс інтересів сторін та несе загрозу притягнення до солідарної відповідальності добросовісного керівника.

З огляду на вищенаведене, ми пропонуємо доповнити частину 6 статті 34 КУзПБ новим абзацом, відповідно до якого солідарна відповідальність керівника не застосовується у разі, якщо такий керівник вжив усіх залежних від нього заходів щодо звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі, проте внаслідок незалежних від нього обставин, та/або через вину інших осіб, в тому числі, учасників та/або посадових осіб боржника-юридичної особи, заява про відкриття провадження у справі не була подана.

Окрім цього, відповідь на питання щодо притягнення до солідарної відповідальності керівника державного підприємства КУзПБ також не дає, а відповідної судової практики сформовано ще не було.

Так, відповідно до частини 2 статті 4 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» у разі якщо рішення суду про стягнення коштів з державного підприємства або юридичної особи не виконано протягом шести місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, його виконання здійснюється за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду [52].

Відтак, виходячи із чинної редакції КУзПБ, у разі банкрутства державного підприємства протягом 6 місяців після відкриття виконавчого провадження, солідарними боржниками стають держава Україна та керівник такого державного підприємства. Водночас, таке правове регулювання є не лише нелогічним, але і суперечить правовій природі позитивних зобов'язань держави, які вона взяла на себе, ухваливши Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», оскільки допускає перекладання виконання грошового зобов'язання на фізичну особу-керівника підприємства-боржника.

З огляду на вищенаведене, ми пропонуємо доповнити частину 6 статті 34 КУзПБ новим абзацом, відповідно до якого солідарна відповідальність керівника боржника не поширюється на керівників юридичних осіб, обов'язок виконання грошових зобов'язань яких взяла на себе держава.

Насамкінець, ми не можемо не згадати про правову проблему нарахування процентів річних та індексу інфляції відповідно до статі 625 ЦК України після відкриття провадження у справі.

Так, з аналізу актуальної судової практики вбачається, що суди непоодинокі включають до суми кредиторських вимог проценти річні та індекс інфляції відповідно до статті 625 ЦК України, що були нараховані вже після відкриття провадження у справі про банкрутство [53].

Більше того, Велика Палата Верховного суду у своїх постановках від 20 листопада 2018 року (справа №5023/10655/11) [54] та від 16 вересня 2020 року (справа №826/3106/18) [55] із аргументацією, що мораторій у справі про банкрутство поширюється на конкурсні вимоги, які виникли до моменту

порушення провадження у справі про банкрутство та не поширюється на поточні вимоги кредиторів, які виникають в ході здійснення провадження у справі про банкрутство, дійшла до висновку, що проценти річні та індекс інфляції повинні нараховуватися на поточні вимоги.

Більше того, у врахуванням зазначеної практики Великої Палати Верховного Суду вже Касаційний господарський суд дійшов до висновку, що якщо додаткова до основної вимога щодо сплати інфляційних та річних в порядку статті 625 ЦК України виникає як акцесорне зобов'язання у період здійснення процедури розпорядження майном чи процедури санації боржника, така вимога за своєю правовою природою є поточною вимогою і на неї поширюються правила мораторію у справі про банкрутство [56].

Ми не можемо погодитися із такою правозастосовчою практикою, вважаємо її небезпечною та такою, яка суперечить приписам КУзПБ.

Так, відповідно до частини 3 статті 41 КУзПБ протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів не нараховується неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші фінансові санкції за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань із задоволення всіх вимог, на які поширюється мораторій, а також не застосовується індекс інфляції за весь час прострочення виконання грошового зобов'язання, три проценти річних від простроченої суми тощо. Аналогічні положення містив і Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Водночас, вищенаведена судова практика не лише не узгоджується із прямими приписами КУзПБ, але й несе загрозу істотного збільшення заборгованості боржника у зв'язку із таким незаконним нарахуванням індексу інфляції та процентів річних вже після відкриття провадження у справі. З огляду на те, що справи про банкрутство часто тривають набагато довше, ніж встановлені КУзПБ строки, як ми зазначали раніше, кредитори фактично набувають право звернутися в будь-який момент справи про банкрутство з

поточними вимогами за статтею 625 ЦК, що потенційно може перешкодити навіть санаційному потенціалу боржника.

Окрім цього, вже складається практика, коли після завершення справи про банкрутство, кредитори звертаються із позовними заявами про стягнення процентів річних та індексу інфляції, нарахованих протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів за основними зобов'язаннями, які були включені до конкурсних вимог таких кредиторів, а суди задовольняють такі позовні заяви [57].

3.2. Недоліки правового регулювання та пропозиції з його удосконалення під час здійснення процедури розпорядження майном

Істотною проблемою правового регулювання процедури розпорядження майном боржника в межах справи про банкрутство, на наш погляд, є скасування усіх арештів боржника.

Так, частиною 6 статті 44 КУЗПБ передбачено, що господарський суд за заявою розпорядника майна скасовує арешти майна боржника чи інші обмеження щодо розпорядження його майном у разі, якщо такі арешти чи обмеження перешкоджають господарській діяльності боржника та відновленню його платоспроможності.

Скасування арештів саме на стадії здійснення процедури розпорядження є надзвичайно важливою дією, оскільки в разі не скасування арештів виникає ризик втрати санаційного потенціалу боржника, іншими словами, інвестори та інші санатори не захочуть брати участь в санації боржника. У такому разі під питання ставиться сама мета процедури розпорядження майна боржника - визначення наступної процедури (санації чи ліквідації).

Практика свідчить, що реалізувати такі повноваження господарським судом інколи буває надзвичайно важко, а інколи і взагалі неможливо. Так, однією із найактуальніших проблем для розпорядника майна, пов'язаною із

скасуванням арештів, є наявність арештів, накладених на майно боржника в межах кримінальних проваджень.

Зазначена проблема не є новою та широко використовувалася боржниками, як під час дії попереднього законодавства про банкрутство [58], так і вже після прийняття КУзПБ, в якості процесуальних зловживань з метою затягування процедури розпорядження майна та, як наслідок, не включення арештованого майна в ліквідаційну масу, що призводило та призводить до порушення інтересів кредиторів та підриву усієї процедури банкрутства.

З аналізу судової практики щодо скасування кримінальних арештів господарським судом вбачається, що суди пробували та продовжують пробувати застосовувати частину 6 статті 44 КУзПБ для скасування таких арештів, навіть при тому, що Верховний Суд неодноразово наголошував на неможливості здійснення таких дій [59]. Так, остаточну правову позицію Велика Палата Верховного Суду висловила 13 січня 2022 року у своїй постанові по справі № 8/32, відповідно до якої накладення арешту на майно боржника у кримінальному провадженні унеможливорює скасування такого арешту судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство [60].

У всіх вищенаведених постановках Верховний Суд аргументував свою правову позицію тим, що арешт, накладений в межах кримінальної справи, є заходом забезпечення кримінального провадження, застосованим згідно з нормами КПК України, і його скасування відбувається в порядку, визначеному статтею 174 КПК України, відтак, скасування такого арешту не може здійснюватися судами інших юрисдикцій, що впливає також із положень статей 37, 41 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень».

Так, як вбачається з аналізу постанов Верховного Суду з зазначеного питання, основною перешкодою в скасуванні господарським судом арештів, накладених в межах кримінальних проваджень, є відсутність відповідних приписів у КПК України, які б дозволили здійснити відповідні процесуальні дії

[60]. Тобто мова йде про законодавчу прогалину у правовідносинах, пов'язаних із банкрутством, що призводить, по великому рахунку, до блокування процедури розпорядження майном.

Отже, з огляду на мотивувальну частину постанов Верховного Суду з метою забезпечення належного виконання господарським судом своїх повноважень в межах процедури розпорядження майна, КПК України слід доповнити відповідними положеннями, які будуть регулювати особливості скасування кримінальних арештів господарським судом в межах справи про банкрутство, при цьому таке регулювання повинно мінімізувати ризик шкоди для самих кримінальних проваджень, в межах яких такі арешти були накладені.

Окрім кримінальних арештів поширеною проблемою для процедури розпорядження майном боржника є наявність арештів на майно боржника в межах виконавчих проваджень, які були завершені. На практиці доволі часто зустрічається ситуація, при якій виконавець виносить постанову про завершення виконавчого провадження, при цьому не скасовуючи арешт, накладений в межах такого виконавчого провадження. Наслідком такої недбалої поведінки виконавця є те, що коли до виконавця звертається розпорядник майна або ж сам боржник з метою скасування такого неактуального арешту, накладеного в межах вже завершеного виконавчого провадження, борг за яким є вже погашений, виконавець відмовляє у його скасуванні, оскільки після винесення постанови про завершення виконавчого провадження, виконавець втрачає повноваження щодо вчинення виконавчих дій у такому виконавчому провадженні.

Наявність таких неактуальних і незаконних арештів значно ускладнює включення майна боржника до ліквідаційної маси, а також реалізації кожної з наступних процедур провадження про банкрутство, не важливо, це санація, оскільки наявність арештів знижує привабливість активу для потенційних інвесторів або це ліквідація, при якій неможливо ліквідувати боржника при наявності майна такого боржника, яким неможливо розпорядитися через накладений арешт. [51]

Очевидно, що єдиним належним способом захисту в такому разі є звертатися до адміністративного суду з позовом про зобов'язання виконавця вчинити відповідні дії щодо скасування накладених ним арештів. Суди задовольняють такі адміністративні позови [61]. В той же час, з огляду на чіткі строки стадії розпорядження майна, тривалий розгляд адміністративної справи може значно відтермінувати визначення кредиторами наступної процедури банкрутства щодо боржника, тобто обрання процедури санації чи ліквідації, з огляду на описані вище причини, що у свою чергу може негативно впливати на фінансовий стан боржника та задоволення вимог кредиторів.

Отже, релевантним методом вирішення зазначеної проблеми є доповнення Закону України «Про виконавче провадження» положенням, відповідно до якого сама ухвала про відкриття провадження про банкрутство є самодостатнім документом, який уповноважує відповідного суб'єкта владних повноважень скасувати накладений раніше арешт.

Другим істотним недоліком правового регулювання розпорядження майном боржника слід вказати здійснення інвентаризації майна боржника на практиці.

Так, відповідно до пункту 10 частини 3 статті 44 КУзПБ розпорядник майна зобов'язаний не пізніше двох місяців з дня відкриття провадження у справі про банкрутство провести інвентаризацію майна боржника та визначити його вартість.

Водночас у пункті 9 частини 8 статті 39 КУзПБ зазначено, що в ухвалі про відкриття провадження у справі про банкрутство зазначається про строк проведення розпорядником майна інвентаризації майна боржника, який не може перевищувати двох місяців, а в разі значного обсягу майна - трьох місяців після дати проведення підготовчого засідання суду.

У будь-якому випадку, з огляду на те, що процедура розпорядження майном боржника вводиться строком до 170 календарних днів, така інвентаризація майна боржника обов'язково має бути здійснена саме в межах

цього строку з таким розрахунком, щоб залишити час на прийняття представницькими органами кредиторів рішення про обрання наступної процедури банкрутства – санації чи ліквідації.

В першу чергу, слід наголосити на проблемі, яка тягнеться ще з часу дії Закону про банкрутство і яку успадкував КУзПБ. Так, КУзПБ не містить імперативних приписів щодо повноважень розпорядника майна у процесі інвентаризації.

Нормативно-правовим актом, що регулює інвентаризацію майна є Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 (зі змінами). Так, Положення чітко передбачає повноваження керівника підприємства формувати склад інвентаризаційної комісії зі складу працівників підприємства, при цьому очолює таку інвентаризаційну комісію сам керівник підприємства [62]. Водночас профільне законодавство про банкрутство не містить нормативного регулювання порядку здійснення інвентаризації саме розпорядником майна та не визначає його повноважень під час проведення ним відповідних дій. Ця правова прогалина може призводити до зловживань з боку недобросовісного боржника, таких як недопущення розпорядника майна до проведення інвентаризації або затягування передачі інвентаризаційних документів розпоряднику майна, наслідком чого є затягування строків процедури розпорядження майна та/або приховування майна боржника з подальшим укладенням фраздаторних правочинів. Закладену до КУзПБ норму про обов'язок розпорядника майна здійснити інвентаризацію майна боржника законодавець мав би підкріпити відповідними гарантійними інструментами задля вчасного виконання цієї функції, оскільки від визначення (під час інвентаризації) складу майна боржника та його вартості залежить рішення представницьких органів про те, яку подальшу процедуру щодо боржника слід запровадити – санацію чи ліквідацію. [51]

Отже, на практиці ефективність інвентаризації майна боржника залежить не лише і не так від сумлінності арбітражного керуючого, як від доброї волі

боржника, який має забезпечити арбітражному керуючому належні умови для проведення інвентаризації, зокрема, надати необхідну інформацію і документацію, забезпечити допуск до товарно-матеріальних цінностей для перевірки їх наявності й стану [63, с.177].

Окрім цього, найчастіше для постприватизаційних підприємств характерна проблема, за якої на такому підприємстві є значна кількість майна, на яке відсутня інвентаризаційна документація. У такому разі на розпорядника майна покладається обов'язок провести інвентаризацію фактично «з нуля», що потребує значних фінансових затрат на такий процес. [51]

Однозначно позитивним досвідом, який може бути корисним для України в цьому контексті, є досвід Литви, яка паралельно з реєстром нерухомого майна веде реєстр адрес, які синхронізуються між собою. Особливістю такої синхронізації є те, що жодна адреса не має повторитися (атрибутом адреси є номер квартири або нежилого приміщення, будівлі, споруди), а використовувати адресу мають право тільки після її реєстрації в реєстрі [64, с. 205]. Таким чином, в Литві інвентаризовано усе нерухоме майно, що значно спрощує, зокрема, процедуру банкрутства, особливо великих промислових підприємств.

Як наслідок складності в проведенні інвентаризації, розпорядник майна дуже часто не може здійснити фінансовий аналіз боржника або проведений фінансовий аналіз не буде відповідати дійсності з огляду на вищевикладені проблеми. В такому разі, після завершення строків проведення інвентаризації майна та строків розпорядження майна, підприємство без проведення належного фінансового аналізу неодмінно переходить у стадію ліквідації, оскільки санація стає недоступною, навіть якщо боржник має санаційний потенціал. [51]

Третім недоліком правового регулювання процедури розпорядження майном, на якому ми зупинилися в межах цієї роботи, є питання концентрації усіх спорів боржника в межах справи про банкрутство.

Так, відповідно до частини 2 статті 7 КУЗПБ господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи

вирішує всі майнові спори, стороною в яких є боржник; спори з позовними вимогами до боржника та щодо його майна; спори про визнання недійсними результатів аукціону; спори про визнання недійсними будь-яких правочинів, укладених боржником; спори про повернення (витребування) майна боржника або відшкодування його вартості відповідно; спори про стягнення заробітної плати; спори про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника; спори щодо інших вимог до боржника. При цьому, в разі якщо відповідачем у такому спорі є суб'єкт владних повноважень, суд керується принципом офіційного з'ясування всіх обставин у справі та вживає визначених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі, в тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи.

При цьому частиною 3 цієї ж статті КУзПБ встановлено, що матеріали справи, в якій стороною є боржник, щодо майнових спорів з вимогами до боржника та його майна, провадження в якій відкрито до відкриття провадження у справі про банкрутство, надсилаються до господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, який розглядає спір по суті в межах цієї справи.

Важливо наголосити, що правовий інститут концентрації усіх спорів боржника в межах справи про банкрутство з'явився із прийняттям КУзПБ і покликаний забезпечити ефективність усієї процедури банкрутства, не допустити недобросовісне затягування строків та інші зловживання учасників справи.

В першу чергу, слід наголосити на проблемі, пов'язаній із спорами, де відповідачем є суб'єкт владних повноважень. Очевидно, що така проблема існувала і до кодифікації законодавства у сфері банкрутства, оскільки цілком логічним є питання: як господарський суд може слухати справи за правилами адміністративного судочинства, при цьому дотримуючись усіх його принципів, які не є характерними для господарського судочинства, зокрема, але не виключно, інквізиційний характер спорів проти суб'єктів владних повноважень?

На думку судді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду Яна Берназюка, інквізиційний характер адміністративного судочинства полягає в застосуванні адміністративними судами принципу об'єктивного з'ясування всіх обставин у справі, який існує паралельно із принципом змагальності [65]. Натомість відсутність у господарському судочинстві якісних характеристик, притаманних адміністративному судочинству, тягне за собою питання застосування, зокрема, і презумпції вини суб'єкта владних повноважень.

Найбільшого поширення зазначена проблема знайшла в податкових спорах про оскарження податкових повідомлень-рішень. Протягом тривалого часу податкові органи користувалися відсутністю в ГПК України відповідних положень щодо розгляду господарським судом адміністративних спорів та домагалися скасування рішень попередніх інстанцій, якими позовні вимоги боржника задовольнялися. Аж раптом, Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 21 вересня 2021 року по справі № 905/2030/19 (905/1159/20) нарешті дійшла до висновку про господарську юрисдикцію окремих адміністративних спорів.

Так, Велика Палата Верховного Суду констатувала, що КУЗПБ та ГПК України є процесуальними нормативними актами рівної юридичної сили. Отже, у випадку колізії норм статті 7 КУЗПБ та статті 20 ГПК України повинні застосовуватися ті процесуальні норми, які прийняті пізніше, а відтак у випадку банкрутства як юридичної, так і фізичної особи за правилами КУЗПБ податкові повідомлення-рішення, прийняті після введення в дію КУЗПБ, будуть розглядатися господарським судом в межах справи про банкрутство [66].

Окрім цього, необхідно також згадати ще про таку характерну проблему концентрації усіх спорів боржника в межах справи про банкрутства, яка хоч і не спричиняє сама собою негативних прикладних наслідків, проте несе в собі негативний потенціал для побудови нормативного регулювання, яке б відповідало принципам якості закону.

Так, у справі «Шокін проти України», Європейський суд з прав людини зазначав, що закон повинен бути доступним для зацікавлених осіб, чітким та передбачуваним у своєму застосуванні, в той час коли відсутність в національному законодавстві необхідної чіткості і точності, порушує вимогу «якості закону» [67].

Водночас з прийняттям КУзПБ не було здійснено уніфікацію законодавства щодо передачі справ у господарські суди. Так, у КАС України та ЦПК України відсутні жодні положення, які б регулювали зміну такої юрисдикції щодо розгляду справ.

Зокрема, в національних процесуальних законах відсутні чіткі приписи, які б визначали правові наслідки передачі справи до господарського суду. На практиці суди зупиняють провадження, проте, виносячи таку ухвалу, суди керуються хіба що внутрішнім переконанням. Так само, як в ЦПК України, так і в КАС України відсутній будь-який інший порядок передачі судових справ, а відтак постає питання дотримання спеціально-правового методу судами, як суб'єктами владних повноважень, здійснюючи такі процесуальні дії.

Окрім цього, у жодному процесуальному законі не міститься положень про долю спорів боржника, які перебувають у провадженні судів апеляційної чи касаційної інстанції. Так, виходячи із здорового глузду, вони продовжують слухатися в суді, в провадженні якого перебувають, проте залишається також нерегульованим питання, якщо така справа буде направлена на новий розгляд, вона повинна передаватися суду, який ухвалив попереднє рішення, чи повинна передаватися вже господарському суду?

Також процесуальні закони не містять приписів, які б регулювали передачу до господарського суду справ, де є два чи більше співвідповідачів за солідарними зобов'язаннями, наприклад, за порушення зобов'язання за банківським кредитом. Очевидно, що розділення такої справи нашкодить як розгляду самої справи, так і покладе на судову систему України додатковий тягар, проте статус такого співвідповідача в межах справи про банкрутство також залишається

незрозумілим. Значно спростити зазначену проблему може імплементація в українське законодавство інституту неплатоспроможності групи компаній (для банкрутства юридичних осіб) та неплатоспроможності домогосподарства (для фізичних осіб), які хоч і не вирішать питання співвідповідачів повністю, проте усунуть таку дилему для багатьох ситуацій.

1. Частина 6 статті 34 КУзПБ потребує істотного доопрацювання з огляду на недопущення притягнення до солідарної відповідальності добросовісного керівника боржника, який вжив усіх залежних від нього заходів щодо звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, проте з огляду на обмеженість повноважень такого керівника, зазначеної заяви подано не було.

Так само цей же припис КУзПБ потребує доопрацювання в частині виключення солідарної відповідальності керівників державних підприємств, обов'язок виконання грошових зобов'язань яких взяла на себе держава.

Господарські та цивільні суди сформували практику, відповідно до якої три проценти річних та індекс інфляції повинні зараховуватися до поточних вимог, навіть якщо вони виникли на підставі основних вимог, які є конкурсні. Суди дійшли до висновку, що такі поточні вимоги продовжують нараховуватися протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів, що на пряму суперечить положенням КУзПБ та створює негативні наслідки для фінансового оздоровлення боржника.

2. Однією із поширених проблем на стадії розпорядження майном є скасування наявних арештів, накладених на майно боржника, зокрема таких, які були накладені в межах кримінального провадження як захід забезпечення такого провадження, а також арештів, що були накладені в межах виконавчого провадження та не були скасовані в момент завершення такого виконавчого

провадження. Вирішення зазначеної проблеми потребує законодавчої ініціативи шляхом внесення змін до КПК України та Закону України «Про виконавче провадження».

Для коректного визначення наступної процедури в провадженні у справі про банкрутство розпорядник майна зобов'язаний належним чином провести інвентаризацію майна боржника. При цьому боржник володіє широким спектром процесуальних зловживань, які стають можливі через відсутності у профільному законодавстві про банкрутство правового порядку здійснення інвентаризації розпорядником майна.

Одним із важливих кроків, що забезпечують усю подальшу ефективність справи про банкрутство, є концентрація розгляду усіх спорів боржника в межах справи про банкрутство, що відбувається саме під час здійснення процедури розпорядження майном. Така концентрація гарантує ефективний та якнайшвидший розгляд справ боржника з метою вчасного та коректного переходу до наступної процедури у провадженні у справі про банкрутство. В той же час, попри правильність ідеї, повноцінна реалізація задумки потребує як законодавчого доопрацювання, так і уніфікації правозастосування господарськими судами.

ВИСНОВКИ

З'ясувавши сутність початкових етапів процедури банкрутства юридичних осіб та проаналізувавши окремі проблеми, що виникають під час їх здійснення, можна зробити такі висновки:

1. Правовою процесуальною підставою відкриття провадження у справі про банкрутство є заява про відкриття провадження у справі про банкрутство, яку може подати або кредитор, або ж сам боржник. Від якості цієї заяви залежить, чи буде судом відкрито провадження у справі про банкрутство. Водночас серед науковців точаться дискусії щодо конкретних суб'єктів, щодо яких не може бути відкрито провадження у справі про банкрутство.
2. Проблемою чинного правового регулювання відносин неспроможності / банкрутства є розмитість в КУЗПБ матеріального складу ознак неплатоспроможності боржника та доведення ініціюючими кредиторами відсутності спору про право щодо кредиторських вимог. Водночас попри сталу судову практику Верховного Суду із зазначеного питання господарські суди першої інстанції продовжують надавати категорії «спору про право» формального значення.
Що стосується ініціювання банкрутства самим боржником, то станом на сьогодні фактично існує абсолютна відповідальність керівника за порушення свого обов'язку звернутися із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство за наявності фактів загрози неплатоспроможності, не беручи до уваги обсяг повноважень такого керівника.
3. Якщо заява про відкриття провадження у справі про банкрутство була розглянута, то є три можливі варіанти правових наслідків: відмова у прийнятті заяви, повернення або відкликання заяви, або відкриття провадження у справі про банкрутство.

Якщо провадження у справі про банкрутство було відкрито, то господарський суд встановлює мораторій на задоволення вимог кредиторів та починає процедуру розпорядження майном боржника. У межах цієї процедури сторони у справі про банкрутство мають ряд процесуальних прав, таких як право подати заяву про вжиття забезпечувальних заходів, визнати правочини боржника недійсними, якщо вони порушують права боржника або кредитора в межах справи про банкрутство тощо.

4. У процедурі банкрутства першим та обов'язковим етапом є процедура розпорядження майном боржника. Учасниками цієї процедури є боржник, кредитори (що діють через свої органи - колегіальний (збори кредиторів) та представницький (комітет кредиторів)), розпорядник майна (арбітражний керуючий) та господарський суд. Метою процедури є визначення наступного кроку у провадженні про банкрутство – процедури санації або ліквідації.
5. Окремі господарські суди продовжують практику винесення ухвал про визнання або відхилення кредиторських вимог поза межами попереднього засідання або внаслідок різних слухань у попередньому засіданні, при тому що із тлумачення статті 47 КУзПБ чітко і недвозначно вбачається, що затвердження реєстру вимог кредиторів повинно відбуватися виключно в попередньому засіданні однією ухвалою.
6. Збори кредиторів - це колегіальний орган, у якому після затвердження господарським судом реєстру грошових вимог кредиторів всі конкурсні кредитори мають можливість приймати участь у прийнятті рішень з основних питань, пов'язаних з процедурою розпорядження майном.
В процедурі розпорядження майном боржника колегіальний орган є ключовим суб'єктом визначення наступної судової процедури щодо боржника.

Комітет кредиторів - це представницький орган кредиторів у складі не більше ніж сім осіб. Він створюється зборами кредиторів шляхом

проведення прямих та відкритих виборів членів комітету кредиторів з числа присутніх на зборах кредиторів більшістю голосів. Преференція автоматично бути включеним до комітету кредиторів належить кредитору, який має 25 і більше відсотків голосів.

Завданням комітету кредиторів є виконавчі функції та нагляд за діяльністю розпорядника майна та боржника.

7. Етап відкриття провадження у справі про банкрутство супроводжується низкою юридичних проблем. Зокрема, КУзПБ потребує доопрацювання в частині встановлення підстав для притягнення керівника боржника до солідарної відповідальності за неподання чи несвоєчасного подання боржником заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство. Окрім цього, досі без конкретної відповіді залишається питання нарахування процентів річних та індексу інфляції під час дії мораторію на задоволення вимог кредиторів, оскільки суди відносять такі нарахування до поточних вимог. Питання віднесення процентів річних та індексу інфляції, що виникли на підставі вимог конкурсних до поточних вимог потребує однозначної відповіді через формування сталої судової практики.
8. Етап розпорядження майном супроводжується низкою прикладних проблем, які можуть перешкодити ефективності як самого розпорядження майном, так і процедури банкрутства, в цілому. Зокрема, істотною проблемою є неспроможність господарських судів скасувати арешти боржника, в тому числі кримінальні арешти та арешти, що були накладені в межах виконавчого провадження та не були скасовані в момент завершення такого виконавчого провадження. Окрім цього, законодавство не містить достатніх нормативних запобіжників для запобігання процесуальних зловживань боржника під час проведення розпорядником майна інвентаризації. Останньою проаналізованою, але не менш важливою проблемою на етапі розпорядження майном, є питання концентрації усіх спорів боржника в межах справи про банкрутство, яке потребує як

законодавчого доопрацювання, так і уніфікації правозастосування господарськими судами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 трав. 1992 № 2343-ХІІ (в редакції від 21 жов. 2019) (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2343-12> (дата звернення 09.04.2023).
2. Вечірко І. Умови відкриття провадження у справі про банкрутство згідно з нормами Кодексу України з процедур банкрутства. Збірка наукових статей. Застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства. За загальною редакцією д.ю.н. судді Верховного Суду С. В. Жукова. К.: Алерта, 2019. 216 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Jukov_Zbirka_Bankrut_v2_19_1007_out.pdf (дата звернення 09.04.2023).
3. Кодекс України з процедур банкрутства: Кодекс України, Закон від 18 жовтня 2018 № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2597-19> (дата звернення 09.04.2023).
4. Цивільний кодекс України: Кодекс України, Закон від 16 січня 2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 09.04.2023).
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/436-15> (дата звернення 09.04.2023).
6. Борисова В. І., Спасібо-Фатєєва І. В., Яроцький В. Л. Цивільне право. Підручник. Х. : Право. – 2011. – Т. 2. – 816 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/CPU_2.pdf (дата звернення 09.04.2023).
7. Шершеневич Г. Ф. Конкурсное право / [Сочинение] Профессора Казанского Университета Г. Ф. Шершеневича. - Второе издание. -

- Казань: Типографія Імператорського Університета, 1898. 498 с.; (дата звернення 09.04.2023).
8. Маліневський О.М. Зловживання правом на порушення провадження у справі про банкрутство та заходи протидії. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/93ef784b-b9a6-4b95-ad9c-8c117840bf77/content> (дата звернення 09.04.2023).
 9. Поляков Б. М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Ін Юре, 2011. 560 с.; (дата звернення 09.04.2023).
 10. Поляков Р. Б. Підстави відкриття провадження у справі про банкрутство (неспроможність) в Україні та Німеччині. Підприємництво, господарство і право. Господарське право і процес. 8/2020. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/8/15.pdf> (дата звернення 09.04.2023).
 11. «Про громадські об'єднання»: Закон України, Закон від 22 березня 2012 № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4572-17> (дата звернення 09.04.2023).
 12. Постанова Верховного Суду від 15 жовтня 2020 року. Справа № 922/1174/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92439967> (дата звернення 09.04.2023).
 13. Постанова Верховного Суду від 02 лютого 2021 року. Справа № 922/2503/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94802485> (дата звернення 09.04.2023).
 14. Ухвала Господарського суду Львівської області від 10 січня 2023 року. Справа № 914/1650/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108413476> (дата звернення 09.04.2023).
 15. Федосєєва Т. Р. Неприпустимість суперечливої поведінки учасника судового процесу. URL:

- <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5fcd340f-2842-4138-bf57-c33688fe3938/content> (дата звернення 09.04.2023).
16. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 листопада 2021 року. Справа № 904/2104/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101990860> (дата звернення 09.04.2023).
17. Постанова Верховного Суду від 23 березня 2021 року. Справа № 910/3191/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95940148> (дата звернення 09.04.2023).
18. Постанова Верховного Суду від 14 вересня 2021 року. Справа № 902/1023/19. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/99860458?_ga=2.251480134.1704316379.1680434918-715444045.1615886599 (дата звернення 09.04.2023).
19. Данілов А. Контроль арбітражного керуючого за задоволенням вимог кредиторів за зобов'язаннями, на які не поширюється дія мораторію. Право України. 2019. №2. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14862/Данілов%20А.%20ОІ.%20Контроль%20арбітражного%20керуючого%20за%20задоволенням%20вимог%20кредиторів%20за%20зобов'язаннями.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 09.04.2023).
20. Постанова Верховного Суду від 04 листопада 2021 року. Справа № 922/4359/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101634143> (дата звернення 09.04.2023).
21. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 26 грудня 2011 №16 Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0016600-11#Text> (дата звернення 09.04.2023).

22. Господарський процесуальний кодекс: Кодекс України, Закон від 06 листопада 1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1798-12> (дата звернення 09.04.2023).
23. Про банкрутство: Закон України від 14 трав. 1992 № 2343-XII (в редакції від 14 трав. 1992) (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2343-12> (дата звернення 01.05.2023).
24. Поляков Б. М. Процедура банкрутства в Україні: теорія і практика. Донецьк, Издательство «Донбасс», 2001, 480 с. (дата звернення 01.05.2023).
25. Про деякі питання практики застосування Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Рекомендації Вищого господарського суду України від 04 черв. 2004 № 04-5/1193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v1193600-04> (дата звернення 01.05.2023).
26. Грудницька С. М., Міньковський С. В. Питання удосконалення розпорядження майном боржника у процедурі банкрутства. ISSN 1681-6277. Економіка та право. № 2 (41), 2015. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/download/185/166> (дата звернення 01.05.2023).
27. Бутирська І. А. Правовий статус учасників справи про банкрутство: монографія. Технодрук, 2017, 182 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/487/1Бутирська_Монографія.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 01.05.2023).
28. Поляков Б. М. право неспроможності (банкрутства) в Україні: підручник. Київ: Ін Юре, 2011. С.534-550. (дата звернення 01.05.2023).
29. Грабован Л. Правовий статус кредиторів за Кодексом України з процедур банкрутства. Господарське право і процес. Підприємництво,

- господарство і право, 10/2019. URL: http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/10/10_2019.pdf#page=52 (дата звернення 01.05.2023).
30. Ухвала Господарського суду Львівської області від 21 вересня 2020. Справа: 914/2252/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91747260> (дата звернення 01.05.2023).
31. Ухвала Господарського суду Львівської області від 17 листопада 2020. Справа: 914/2252/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92996227> (дата звернення 01.05.2023).
32. Ухвала Господарського суду Львівської області від 17 листопада 2020. Справа: 914/2252/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92968845> (дата звернення 01.05.2023).
33. Вудуд Г. Реєстр вимог кредиторів – кістяк справи про банкрутство // Банкрутство: практичні аспекти – 28 с. (дата звернення 01.05.2023).
34. Грабован Л. І. Погашення вимог кредиторів у процедурі банкрутства. дис... канд. юр. наук. Одеса. 2017. 222 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8781/Grabovan_KD.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення 01.05.2023).
35. Радзивілюк В. В. Запобігання банкрутству (неспроможності): господарсько-правовий аспект: монографія [текст] / В. В. Радзивілюк. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. – 532 с. (дата звернення 01.05.2023).
36. Ухвала Господарського суду Київської області від 22 лютого 2022. Справа: 911/2548/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103866163> (дата звернення 01.05.2023).
37. Бервенова Т. М. Реформування законодавства про банкрутство в умовах відновлення економіки. Вісник Хмельницького національного університету, 2012, 4.Т.3. URL:

- http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2012_4_3/133-137.pdf (дата звернення 01.05.2023).
38. Постанова Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 05 липня 2017 р. Справа № 904/8204/14. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/67635568> (дата звернення 01.05.2023).
39. Бутирська І.А. Комітет кредиторів як суб'єкт конкурсного права. Судова апеляція No 2(35), 2014. URL: https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/576/1/12%20Бутирська_Комітет%20кредиторів.pdf (дата звернення 01.05.2023).
40. Білько О. П. Загальна характеристика способів захисту прав кредиторів. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. №2. Том 1. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2018/tom_1/10.pdf (дата звернення 01.05.2023).
41. Шершеневич Г.Ф. Курс торгового права. Т. IV: Торговий процес, Конкурсний процес / Г.Ф. Шершеневич. – М.: «Статут», 2003. – 550 с. 421.; (дата звернення 01.05.2023).
42. Міньковський С.В. Збори кредиторів та комітет кредиторів: їх місце та роль у процедурі банкрутства. Науково-практична Інтернет конференція 11.12.2014, Секція №4. URL: https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=945%3A101214-12&catid=112%3A4-1214&Itemid=138&lang=en (дата звернення 01.05.2023).
43. Kenneth N. Klee & John K. Shaffer, Creditors' Committees Under Chapter 11 of the Bankruptcy Code, 44 S. C. L. Rev. 995 (1993). URL: <https://scholarcommons.sc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3251&context=sclr> (дата звернення 01.05.2023).
44. Johns-Manville Corp. v. Doan (In re Johns-Manville Corp.), 26 B.R. 919, 925 (Bankr. S.D.N.Y. 1983). (дата звернення 01.05.2023).

45. Постанова Господарського суду Харківської області від 10 лютого 2022 р. Справа № 922/3695/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103285327> (дата звернення 01.05.2023).
46. Постанова Господарського суду міста Києва від 16 січня 2019 р. Справа № 910/8428/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79249334>
47. Постанова Господарського суду Миколаївської області від 03 березня 2020 р. Справа № 915/1261/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88171226> (дата звернення 01.05.2023).
48. Постанова Верховного Суду від 22 квітня 2021 р. Справа № 918/420/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96501350>(дата звернення 01.05.2023).
49. Постанова Верховного Суду від 21 липня 2021 р. Справа № 910/1469/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98523773> (дата звернення 01.05.2023).
50. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 20 бер. 2023 № 2971-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2971-20> (дата звернення 01.05.2023).
51. Сидорович М-Л. Р. Проблемні аспекти стадії розпорядження майном в процедурі банкрутства: курсова робота. Київ, НаУКМА, 2022, 51 с. (дата звернення 01.05.2023).
52. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05 червня 2012 № 4901-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4901-17> (дата звернення 01.05.2023).
53. Ухвала Господарського суду Волинської області від 30 березня 2023 року. Справа №903/806/21. URL: <https://opendatabot.ua/court/109959452-15aa785ce63e951df0a4b96bf96bfl3d> (дата звернення 01.05.2023).

54. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 20 листопада 2018 року. Справа № 5023/10655/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78215459> (дата звернення 01.05.2023).
55. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 вересня 2020 року. Справа № 826/3106/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91702661> (дата звернення 01.05.2023).
56. Постанова Верховного Суду від 26 листопада 2020 року. Справа № 914/1028/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93296237> (дата звернення 01.05.2023).
57. Постанова Київського апеляційного суду від 15 лютого 2022 року. Справа № 366/203/202. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103470076> (дата звернення 01.05.2023).
58. Постанова Верховного Суду у складі Касаційного господарського суду від 24 квітня 2018 р. Справа №910/10369/15. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/73871756> (дата звернення 01.05.2023).
59. Постанова Великої палати Верховного Суду від 15 травня 2018 р. Справа №335/12096/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75004228>; Постанова Великої палати Верховного Суду від 23 травня 2018 р. Справа №569/4374/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74506057>; Постанова Верховного Суду від 24 квітня 2018 р. Справа № 910/10369/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73871756>; Постанова Верховного Суду від 18 квітня 2019 р. Справа № 1-23-32/135-08-4825. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81435375>.
(дата звернення 01.05.2023).

60. Постанова Верховного Суду від 22 січня 2022 р. Справа № 8/32. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102735803>. (дата звернення 01.05.2023).
61. Постанова Київського окружного адміністративного суду від 17 лютого 2021 р. Справа № 320/1301/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95105760> (дата звернення 01.05.2023).
62. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02 вер. 2014 № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z1365-14> (дата звернення 01.05.2023).
63. Данілов А. Проблемні питання здійснення повноважень арбітражного керуючого під час проведення інвентаризації майна боржника при банкрутстві. Право України, № 7, 2017. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14852/Данілов%20А.%2001.%20Проблемні%20питання%20здійснення%20повноважень%20арбітражного%20керуючого%20під%20час%20проведення%20інвентаризації%20майна%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 01.05.2023).
64. Турчин В. Закордонний досвід створення єдиного реєстру нерухомості. Адміністративне право і процес. Підприємництво, господарство і право, 6/2018. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/38.pdf> (дата звернення 01.05.2023).
65. Берназюк Я. Офіційне з'ясування всіх обставин у справі як спеціальний принцип адміністративного судочинства. Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_11_04_Bernazuk.pdf (дата звернення 01.05.2023).
66. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 21 вересня 2021 р. Справа № 905/2030/19 (905/1159/20). URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100359355> (дата звернення 01.05.2023).

67. Рішення Європейського суду з прав людини від 14 жов. 2010. Справа Щокін проти України (Заяви № 23759/03 та № 37943/06). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/974_858 (дата звернення 01.05.2023).